

ЛАУАЗЫМДЫЛАРДЫҢ
ҚЫЗМЕТІ ХАЛЫҚТЫҢ
ӘЛ-АУҚАТЫНА
САЙ БАФАЛАНАДЫ

2-бет

Гаухар Әлімбаеваның адвокаты:
БҰЛ ІСТЕ ӘНШІНІҢ
КІНӘСІ ЖОҚ, ӨЗІ
ЗАРДАП ШЕГІП ОТЫР

10-бет

ЗА ЧТО УБИЛИ
ЕРЛАНА НУРГАЛИЕВА:
КРИМИНАЛЬНЫЙ
МИР ТОРГОВЛИ С
ПОДНЕБЕСНОЙ

13-бет

ҚАЗАҚҰНИ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚОҒАМДЫҚ - САЯСИ АПТАЛЫҚ

www.qazaquni.kz

qazaquni2000@gmail.com

2000 жылғы 11 тамыздан шыға бастады

№4 (822), 1 ақпан, 2019

ТЕҢГЕ ТАҒДЫРЫНА ТЕК ҚАНА ҚАЗАҚ ЖАУАПТЫ

НАР
ТҰЛҒАЛЫ
НОҒАЕВ

Мемлекетшіл, халықшыл
тұлға Нұрлан Асқарұлы
туралы үзік сыр

...Дегенмен, Тәуелсіз Қазақстанның дамуына білім-білігімен, ақыл-парасатымен үлес қосып жүрген азаматтар жайында жылы лебіз білдіргеннің айыбы болмас. Біз бүгінгі тақырыпта Атырау облысының әкімі Нұрлан Ноғаев мырзаның мемлекетшілдік, ұлтшылдық қасиеттерін тілге тиек еткенді жөн санадық.

8-9
бет

Бір кездерде әлем бойынша абыройы асқақтаған, жетпіс жылдан аса одақ көлемінде қолданылып келген рубль атты ақша кеңестік одақ ыдырағаннан соң кебекке айналып, құнсызданып құлдырағанын өз көзімізбен көрдік. Көпшіліктің қамын қарастырған әлеуметтік жүйені талқандаған капиталистік құрылым үстемдік етіп, ширек ғасырдан бері дүниежүзін жаулап, дәуірі жүріп тұрған қазіргі доллардың бағамы сол уақытта бір рубльдің қасында 70-80 тиын деңгейінде ғана бағаналатын. Бастан бақ таямын десе қиын емес екен, ресейліктер сақтап қалған сол ақшаның да айтарлықтай құны қалмады.

3
бет

КЕЧУА БОЛҒЫМ КЕЛМЕЙДІ!

Бұл жолы сарапшы, мүмкін, оны өзі де байқамай, САМонитордың сойылын соғып шыға келді. Әйтпесе, тілшінің сұрағын дәлме-дәл дерлік қайталап «... қазақтардың өзінің басым көпшілігі елдің барлық азаматтары мемлекеттік тілді үйренуге мәжбүр болатын қадамдар жасауға шақырды» демес еді.

5
бет

Фарифолла ЕСІМ:

КІСІМСІНУ – ПЕНДЕШІЛІК ДЕРТІ

(Бұл эссені жазуға түріктің әйгілі қаламгері Халдун Танердің «Шишхане көшесіндегі жауын-шашын» әңгімесі негіз болды).

6
бет

Виктор ШАЦКИХ:

ХОЧЕШЬ ЖИТЬ В КАЗАХСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ – БУДЬ КАЗАХОМ

Одной из обсуждаемых тем в последнее время стало предложение сменить название страны на Казахскую Республику. Что тут началось – все всполошились! Даже в России! Это притом, что о переименовании названия республики говорили не раз, особенно в последние годы.

11
бет

ЛАУАЗЫМДЫЛАРДЫҢ ҚЫЗМЕТІ ХАЛЫҚТЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫНА САИ БАҒАЛАНАДЫ

ҚР Президенті Нұрсұлтан Назарбаев министрлер мен облыс әкімдерін тегіс жинап, кеңейтілген кеңес өткізді. Отырыста халықтың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайынан бастап бірқатар мәселелер көтерілді. Елбасы өзіне жүктелеген міндеттерді дұрыс атқара аламы дегенді министрлер мен әкімдерді қатаң сынға алып, ескертулер жасады.

Көлеңкелі бизнеспен күресе алмай отырған Қаржы министрлігі алдымен аталды. Өйткені, кедендегі контрабанданың кесірінен қазына жылына 200 миллиард теңгеден қағылып отыр.

Сол сияқты аймақтағы әкімдер бюджет қаржысын тиімді пайдалана алмай отыр. Тіпті, кейбірі тұрғын үй салудың орнына, өздеріне Астанадағы секілді сол жағалау салып, ақшаны оңды-солды шашып жатқанын атады. Биыл 13 миллион шаршы метр баспана салынып, 7-20-25 бағдарламасымен беруді жүктеді. Елбасы Ауыл шаруашылығы саласын дамытуға қатаң тапсырма берді. Егін егіп, мал өсіру экономикамыздың драйверіне айналу керек деген пре-

зидент, Алматы облысында қант, Астанада шұжық өндіретін зауыт салуға пәрмен берді. Сондай-ақ, инвестор тартып, коммуналдық тарифтер мен азық-түлік бағасын қадағалауда ұстауды тапсырды.

Соңында Нұрсұлтан Назарбаев Үкіметтің барлық жұмысының нәтижесін халық сезінуі тиіс екенін атап өтіп, «Қазақстан – 2025» стратегиялық даму жоспарына сәйкес, 2019 жылғы Министрлер кабинеті жұмысының тиімділігі жөніндегі негізгі міндеттерін бекітті. Экономиканың тұрақты өсімін болашақта 5 пайыздық көрсеткішке қол жеткізу, ішкі жалпы өнімдегі

шағын және орта бизнестің үлесін 28,2 пайызға, шикізаттық емес тауарлар мен қызметтер көлемінің өсімін 24,7 миллиард долларға дейін, еңбек өнімділігінің өсімін 2016 жылғы мөлшерден 12,3 пайызға, инвестиция өсімін ішкі жалпы өнімнен 16,8 пайызға дейін жеткізуді қамтамасыз ету жүктелді. Өсімнің инклюзивті моделі аясында тұрғындардың орташа жан басына шаққандағы нақты кірісін 2016 жылғы көрсеткіштен 6 пайызға дейін арттыруды міндеттеді. Бұдан былай әкімдердің жұмысы облыс тұрғындарының тұрмыстық әлауқатына сай бағаланбақ.

ЕКІНШІ ЖАСАЛҒАН ҰРЛЫҚ – АУЫР ҚЫЛМЫС

Елімізде екінші рет жасалған ұрлық ауыр қылмыс саналатын болды. Қазақстанда бірнеше рет жасалған ұрлық «ауырлығы орташа» қылмыс санатынан «ауыр қылмыс» санатына ауыстырылады.

«Меншік құқығын қорғауды күшейту, төрелік, сот жүктемесін оңтайландыру және қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру мәселелері бойынша заң аясында Қылмыстық кодекске ұрлықты қайталағаны үшін жауапкершілікті күшейтуді көздейтін түзетулер енгізілді», — деп хабарлады Әділет министрлігінің баспасөз қызметі. Түзетулерге сәйкес бірнеше рет жасалған ұрлық

«ауыр қылмыс» санатына ауыстырылды. Бұл айыпталушыны тараптардың татуласуына байланысты қылмыстық жауаптылықтан босату мүмкіндігінен айырады. «Бұған дейін бірнеше рет жасалған ұрлық үшін айыппұл немесе бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеу қарастырылса, енді бірнеше рет жасалған ұрлық үшін 2 жылдан 7 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеу немесе мүлкін тәркілей отырып, сол мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жауапкершілік қарастырылатын болады. Бұл түзету ұрлықты қысқартуға бағытталған. Заңға енгізілген түзету осы жылдың 2 ақпанынан бастап күшіне енеді.

ЖЕТІСАЙЛЫҚ ҚАЗАҚ – ӘЛЕМ ЧЕМПИОНЫ!

Бокс әлеміндегі жана жұлдыз, 20 жастағы боксшы Садриддин Ахмед WBC нұсқасы бойынша жастар арасында әлем чемпионы атанды.

Әлемдік кәсіпқой бокста болашақ жарық жұлдыз ретінде атала бастаған Садриддин Ахмед Канаданың Монреаль қаласындағы Montreal Casino ойын-сауық орталығында өткен жетінші жекпе-жекте де жеңіске жетті! Ол Мексика боксшысы Абрахам Хуаресті (13-2, 5 KO) төртінші раундта сұрапыл соққысымен сұлатып салды. Сөйтіп, әлем чемпионатында мексикалық боксшы Сауль Альвареске кеткен жерлесі Геннадий Головкиннің есесін қайтарды деуге болады.

Садриддин әлем чемпионы атанып тұрып: «Бұл жеңісімді

кеше мезгілсіз дүниеден өткен Олимпиада жүлдегері Денис Тен мен былтыр әлемдік бокс чемпионатында сәтсіздікке ұшырап қалған әйгілі Геннадий Головкиннің құрметіне арнаймын» — деп мәлімдеді. Оңтүстікте туып, жеті жасынан кейін Астанада өссе де, Садриддин қазақ тіліне ағып тұр. Жиырма жасында әлем аренасында атой салып, жеңіске жеткен Садриддин бауырымыз сонымен қатар 31 қаңтарда 21-ге толатын өз туған күніне де тарту жасады.

МИНИСТР ӘРІПТЕСТЕРІН ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ АЛЪЯНСҚА БІРІГУГЕ ҮНДЕДІ

Алматыда өткен Түркі Кеңесінің Ақпараттық-коммуникациялық технологияларына жауапты министрлердің үшінші отырысы барысында ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрі Дәурен Абаев Қазақстанның цифрландыру саласындағы жетістіктері жайлы баяндап берді.

Жиынға ҚР Ақпарат және байланыс министрі Дәурен Абаев, Түркия Көлік және инфрақұрылым министрі Мехмет Жахит Турхан, Қырғызстанның Ақпараттық технологиялар және байланыс комитетінің төрағасы Бақыт Шаршембиев, Әзірбайжан көлік, коммуникация және жоғары технологиялар министрінің орынбасары Эльмир Велизаде, Венгрияның Ақпараттық коммуникациялар, инновациялар және технологиялар Мемлекеттік хатшысының орынбасары Карол Балаш Солимар қатысты. «Заман талабынан қалыс қалмай, ақпараттық технология саласында әріптестікті күшейтуге баса назар аударамыз. Себебі, біз барлық мүмкіндігімізді тиімді деңгейде пайдаланып отырған жоқпыз. Біздің ел бытырдан бастап «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасын қолға алды. Бағдарлама жоғарғы әлеуметтік-экономикалық саланы қолдауға бағытталған. Жобаны жүзеге асыру үшін мүмкіндік қарастырылатын болады. Бұл түзету ұрлықты қысқартуға бағытталған. Заңға енгізілген түзету осы жылдың 2 ақпанынан бастап күшіне енеді.

желісін пайдаланушылардың саны 8 пайыздан 76 пайызға артты. Электронды Үкімет жүйесі қарқынды дамып келеді. Осы жүйе бойынша 30 млн. мемлекеттік қызмет көрсетілген. Ірі және шағын қалалар 4 G байланысымен қамтылған. Ауылды жерлерді кең жолақты интернетпен қамтамасыз ету жұмыстары жүзеге асырылып жатыр», — деді Д.Абаев. Министр Түркітілдес Мемлекеттер ынтымақтастығы кеңесі елдеріндегі әріптестерін осы келешегі зор технологиялық альянстың мүшесі болуға шақырды. Сондай-ақ, әзірбайжандық әріптестердің бастамасы бойынша «Трансеуразиялық суперакпараттық магистраль» құру жөніндегі жобаға тоқталды. Оның мақсаты — Франкфурт пен Гонконг арасындағы еуразиялық елдердің аумағын қамтитын талшықты-оптикалық трансұлттық желі орнату. «Транзиттік желі 6 мемлекеттің аумағымен өтеді деген жоспар бар. Бұл — болашағы зор жоба. Бүгінгі іс-шара, біздің елдер арасындағы ақпараттық-коммуникациялық бағыттағы тығыз қарым-қатынасты одан әрі нығайтуға тың серпін береді деген сенімдемін», — деді министр.

ЖАҢА ЗАҢ ЖОБАСЫ ЖАРАМСЫЗ БОЛЫП ҚАЛДЫ

Сенаторлар сотталғандардан өтемақы алу туралы заң жобасын сынға алды. Өйткені, қор зардап шеккендердің шығынын толық өтеп бермейді. Тек бір реттік қаржылай көмек аударуға ғана қауқарлы.

Марат Ахметжанов, Бас прокурордың орынбасары: — Бұл төлемақы бүкіл қылмыспен келген зиянды толық өтемейді. Тек қана көмек ретінде беріледі жәбірленушілерге. Қылмыскер анықталғанын, ол ұсталғанын, ол сотталғанын прокурор регрестік ретінде одан мәжбүрлеп бүкіл осы қордан шыққан шығынды қайтарады үкіметке. Қазірге дейін қылмыскерлерден 79 миллион теңге өндірілген. Жалпы жиналған қаражат 2020 жылдың 1 шілдесінен бастап төленеді. Төлем көлемін сот анықтайды. Ең көп дегенде 101 мың теңге берілетін. Өйткені, қорды толтыратын қаражат көзі аз. Әуелде айыппұлдарды, тәркіленген дүние-мүліктерді осы қорға аударамыз деген жоспар болған еді. Бірақ ол салық органдарына тиесілі деген себеппен алынып тасталды. Ал жапа шеккен адам толық шығынын сот арқылы ғана өндіре алады. Айналып келгенде, қордың о бастағы атауы қазір өз мәнін жойған. Яғни, өтемақы емес, тек бір реттік көмек беретін қор ғана болып қалып отыр. Сондықтан, зардап шегушілерге өтемақы беру қоры туралы заңды не толықтыру керек, не жаңа заң қабылдау керек дейді жиынға қатысушылар.

ПАНА ІЗДЕГЕН ҚАНДАСЫМЫЗДЫҢ КҮӘЛІГІ ҰЗАРТЫЛДЫ

Алматы облысы көші-қон басқармасы этникалық қазақ Сайрағұл Сауытбайдың «пана іздеуші тұлға» куәлігінің мерзімін 3 айға, яғни 25 сәуірге дейін ұзарту туралы шешім қабылдады.

«Мен Қазақстанға өз елім, жерім, отбасым деп келдім. Менде басқа мақсат жоқ. Аңсап келген отанымда балашағаммен бірге болсам деймін. Менің бақытым да, отбасым да осында. Ана үшін отбасынан артық ешнәрсе жоқ. Біздің билік те менің жағдайымды түсініп, өз Отанымда отбасыммен бірге тұруға мүмкіндік береді деп ойлаймын», — деді Сауытбай.

Еске сала кетсек, Сайрағұл

Сауытбай былтыр мамыр айында Қытай-Қазақстан шекарасын заңсыз кесіп өткен еді. Осы іске қатысты сот процесі бір айға жуық уақытқа созылып, сот оң үкім шығарды. 1-тамызда Алматы облысының Панфилов аудандық соты этникалық қазақты 6 айға шартты түрде бас бостандығынан айырып, сот залынан босатты. Оған Қазақстан аумағынан шығару туралы қосымша жаза қолданылмады.

Алайда, Алматы облыстық көші-қон басқармасы одан кейін ҚР ІІМ Көші-қон қызметі Сайрағұл Сауытбайға «босқын» мәртебесін беруден бас тартқан-ды.

Енді ҚР ІІМ Көші-қон қызметі комиссиясының шешімін сот арқылы «заңсыз» деп тану туралы талап-арыз бермекші.

Бір кездерде әлем бойынша абыройы асқақтаған, жетпіс жылдан аса одақ көлемінде қолданылып келген рубль атты ақша кеңестік одақ ыдырағаннан соң кебекке айналып, құнсызданып құлдырағанын өз көзімізбен көрдік. Көпшіліктің қамын қарастырған әлеуметтік жүйені талқандаған капиталистік құрылым үстемдік етіп, ширек ғасырдан бері дүниежүзін жаулап, дәуірі жүріп тұрған қазіргі доллардың бағамы сол уақытта бір рубльдің қасында 70-80 тиын деңгейінде ғана бағаланатын. Бастан бақ таямын десе қиын емес екен, ресейліктер сақтап қалған сол ақшаның да айтарлықтай құны қалмады. Жығылып жатып сүрінгенге күлетіндей күйге түскен біздің де төл теңгеміздің орыстың рублінің жолын құшқанына куә болып отырмыз...

жылдың ақпанында болды. Бұл кезде төл теңгеміздің құны 25 пайызға түсіп кеткен еді. Бірнеше сағат ішінде айырбас пункттерінде доллар құны 138 теңгеден 170 теңгеге дейін өсті, ал кейін теңгенің долларға шаққандағы бағамы 150 теңге деңгейінде орнады.

Араға бес жыл салып, ұлттық валютамыз тағы құлдырады. Теңгенің долларға шаққандағы бағамы 155,5

шегі бар емес пе? Бұрынғы одақ құрамында болған қазба байлықтар қоры аз мемлекеттер сонда қалай күн көріп отыр деген сұрақ туындайды осындайда. Табиғи ресурстары мол ресейліктерді есепке алмағанда, Прибалтикадағы және өзге де өзімізбен көршілес жатқан мемлекеттердің төл валюталарының бағамына назар аударып көрелікші. Ауыл шаруашылығы саласы мен басқа да кәсіпорындарын жоғалтпай, керісінше қайта жақтап дамыта білген Беларусьтің бір рублі – 2,15 долларға, молдавандардың бір лейі – 17,11, латыштардың бір латы – 0,61, түркімендердің бір манаты – 3,49, эстондардың бір кроны – 3,94, қырғыз сомы – 68,70 долларға бағаланып

Доллар неге соншалықты үлкен сұранысқа ие? Өйткені біз көптеген тұтыныс тауарлары, оның ішінде кейбір азық-түлікті де сырттан сатып аламыз. Тауарларын экспорттаушы елдер оның құнын әрине, дүниежүзілік айналымда тұрған америкалық доллармен алғысы келеді. Содан барып долларға деген сұраныс артады. Оны болдырмау үшін алдымен сол сырттан сатып алатын тауарларды өзіміз өндіріміз қажет. Ол заттар өзімізде шығарылса, сырттан қымбатқа сатып алудың қажеті қанша? Соған орай доллардың да қажеттілігі өзінен өзі азаяды. Оны тек қана сыртқа саяхатқа шыққандар ғана қажетінше айырбастап алуы мүмкін. Онда да қай елге баратыныңызға байланысты. Өйткені, әрбір мемлекет өз елінде өзінің ақшасын пайдаланғанды талап етеді.

Демек, теңгенің құлдырауының басты себебінің бірі – отандық өндірісте жатыр деп айтуға болады. Басқасын қойып бір ғана мұнайды алайықшы. Одан жанармайлар, басқа да тұтынатын тауарлардың бірнеше түрін шығаруға болады. Сол кезде оның пайдасы шикізат күйінде сатқаннан ондаған есе өседі. Қаншама жұмыс орындары ашылып, тұрғындардың тұрмысы жақсарады. Сол сияқты, өзге де қазба байлықтарды өңдеу, тіпті аграрлық мүмкіндігі мол ел ретінде ауыл шаруашылығын, басқа да өндіріс салаларын дамытуға міндеттіміз. Өкінішке орай, бұл бағытта бізде айтарлықтай қарқын жоқ. Осы жағына баса назар аударуымыз керек.

Бұл жерде атақты қаржыгер болудың да қажеті жоқ. Адам капиталы, өндіріс, жаңа технология мен техника сияқты экономиканың төрт тіреуінің бірі саналатын қаржы саласына сыртқы және ішкі саясаттың араласқаны айтпай-ақ көрініп тұрған жоқ па? Жекеменшік банктердің шынайы иесі қатардағы қарапайым қойшы емес, ықпалды адамдар. Сондықтан, бас банкир оларға үкімін жүргізе алмайды. Бағамның бір түсіп, бір көтерілуінен ақша жасайтындар да бар. Теңгенің құнсыздануына басқа да себептер жетерлік. «Теңге үшін неге соншалықты күйіп-пісіп кеттіңдер, оны бізден ешкім тартып алайын деп жатқан жоқ қой» дейтіндер де табылар. Ешкім тартып алмайды, құнсыз валюта кімге керек? Керек болса ол тек қана қазаққа қажет. Америкалық Сэм ағай мен корейлік Ким көкеге теңге күйіп, күлі көкке ұшса да бәрібір, олардың өз валютасы бар. Өз ақшаларын қорғау үшін олар бар жанын салады, түрлі құйтырқы әдістерді қолданып, керек болса өзгелерді арандатуға дейін барады. Ал, біз ше?

Алдында біз теңгеміз еліміздің туы мен елтаңбасы секілді мемлекеттік нышандандарымыздың бірі дедік. Ол рас, оның үстіне теңге әрбір тұрғынның тұрмыс, күнкөріс тірегі. Көк байрағымыздың тұғыры қандай биік болса, теңгеміздің де маңызы мен күдіреті сондай деп бағалауға міндеттіміз. Сыныққа айтар сылтауды сырттан келер ықпалға, құны күнде мың құбылып тұратын доллар мен мұнайға жауып, солардың ығында журуіміз керек пе? Біз де төл теңгемізді қорғауымыз керек қой? Соның жолдарын қарастырып, бір нақты әрекетке көшетін уақыт жетті емес пе? Теңгенің болашағы мен тағдырына тек қана қазақ жауапты екенін естен шығармайық...

2-3-бетті дайындаған
Зейнолла ҚАБИОЛЛАҰЛЫ

ТЕНГЕ ТАҒДЫРЫНА ТЕК ҚАНА ҚАЗАҚ ЖАУАПТЫ

карашада 1 АҚШ долларының бағамы 4 теңге 70 тиын деп белгіленген-ді. Бұл теңгеміздің құнды валюталар қатарында болғанын көрсетеді. Бірақ алғашқы бір жарым айдың ішінде-ақ теңге шамамен 12 есе құнсызданып, бір доллардың бағасы 54 теңгеден асты. Бұдан кейінгі төрт жыл бойы теңге баяу, бірақ әлсін-әлсін құнсызданып, 1998 жылы долларға шаққандағы бағамы 84 теңгеге жетті.

Біртіндеп салмағын жоғалтып келе жатқан теңгеміз 1999 жылдың сәуірінде ең ірі девальвациялық құнсыздануға ұшырады. Қазақстанның премьер-министрі болып тұрған Нұрлан Балғымбаев пен Ұлттық банк басшысы Қалдыржан Дамитов телдидардан теңгенің еркін айырбас бағамына өткенін хабарлады. Сол кезде Балғымбаев теңгенің еркін айырбас бағамына өту көрші елдердің экономикалық саясаты мен сыртқы факторлармен негізделген мәжбүрлі шара деп түсіндірді. Мұнайдың иісін алты айлық жерден сезетін Балғымбаевтың қаржы саласын қаншалықты жақсы білетінін дәлелдейтіндей екі басып айта алмаймыз. Бұл шешімді билік басындағы саясаткерлер мен қаржыгерлер бірігіп қабылдаған болуы керек. Теңгені еркін айналымға жіберудің соңы қайда апаратын соғары бірқатар сарапшылар айтып жатты.

Сөйтіп, теңге бір жыл бұрынғымен салыстырғанда 64,6 пайызға құнсызданып, бір долларға шаққандағы құны 138 теңге 25 тиын болып қалды. Бұдан кейін теңгенің арзандау қарқыны бәсең жүріп, 2002 жылы бір АҚШ долларының бағасы 156 теңгеге табан тіреді.

Екінші девальвация 2009

теңгеден 185 теңгеге дейін өсті. Ұлттық банк теңгенің бұлайша құлдырауын әлемдік қаржы және тауар нарықтарындағы ахуалмен түсіндірген еді.

2015 жылдың тамызында қазақстандықтар бүгінгі таңдағы төртінші әрі соңғы девальвацияға куә болды. Ұлттық банк теңгені еркін айналымға жіберіп, жаңа ақша-несие саясатын бастады. Бұл жаңалықтан кейін теңгенің биржалық бағамы бір тәулікте 26%-ке түсіп, доллар 255 теңгеден сатыла бастады. Теңгенің төмен құлдырауы одан кейін де жалғаса берді. Рас кейбір кезеңде теңге күш алып, көтерілген күндері болды. Онда да қысқа мерзімге және бағасы сәл ғана артқан-ды. Ал, қазіргі жағдай бойынша теңгенің долларға шаққандағы бағамы 380 теңгеге жетіп жығылды. Бұл біздің теңгеміздің ширек ғасырда басынан өткерген тауқыметті тарихының бір көрінісі ғана. Байқап отырғанымыздай, теңгені маңдайына жазылған тағдырға таңғалып, қызығатындай емес, керісінше жаның ашиды. Егер теңгеге тіл бітсе: «Ей қазақтар, мені осынша сүмірейтіп сорлы ететіндей сендерге не жазып қойдым?» дейтіні айдан анық.

Осыған дейін болған бас банкирлердің бәрі және кейбір экономист мамандар, сарапшылар теңгенің құлдырауын әлемдегі мұнай бағасының құбылуымен байланыстырып келді. Рас, экономикамыз негізінен шикізатқа негізделген соң олардың айтқан дәйектерінің бір орыны бар. Бір жақсысы елімізде жерасты қазба байлықтары мол. Бірақ оның да

келеді. Әзірбайжандардың манаты біздің теңгемен деңгейлес. Бір долларға шаққанда 8 375.67 сумға құлдыраған өзбек ақшасы ең соңғы орында екен. Өзбекстанға бір барғанымызда олардың бір бума ақшасын айырбастап алған бір жерлесіміз «Мынау ақша емес сабан ғой» дегені бар. Әрине, біздің теңгемен салыстырғанда солай көрінуі мүмкін. Ал, Беларусь немесе Латвиядан келген қонақтар жаңағыдай біздің теңгемізді сабанға теңесе не дейміз? Осыған қарап негіз біздің теңге төмен құлдырап кетті деген сұрақ туындауы заңды.

Бұған мамандар мен сарапшылар әртүрлі болжаулар айтып жүр. Мысалы, «Казкоммерц Секьюритиздің» сарапшысы Нұрлан Рахымбаев доллардың біздің елімізге тым еркін енуіне оның әлемде үстемдік етуімен, орыс рублінің әлсіреуімен және ел ішінде долларға деген сұраныстың тым жоғары болуы, сол сияқты бұрынғы сырттан алған қарыздарды қайтаруға байланысты деп топшылайды. Маманның айтқанын жоққа шығаруға болмайды. Сырттан белгілі бір пайызбен қарыз аламыз, оны қайтарғанда тағы доллар сатып алуымыз керек. Сонда бір қарыз үшін екі рет шығындалаымыз. Өз валютасын әлемдегі айналысқа салған америкалықтар жер бетінде үстемдік құрып отырғаны ақиқат. Оларға өз валютасының осы айналымы арқылы қыруар пайда әкелгені қолайлы. Сөйтіп басқа елдерді өзіне табындырып, алдымен экономикалық сосын саяси үстемдік құрады. Оны біз саяси себептер тауып, қит етсе өзге елдерге экономикалық санкция жариялап жатқанынан-ақ байқап отырмыз. Ал шындап келгенде оған ондай құқықты кім беріпті? Америка да өзге Франция, Германия немесе басқа да елдер сияқты мемлекет, сондықтан, бұны экономикадан бұрын әлемге үстемдік етсем деген үлкен саясат деп ашық айтқан жөн.

Доллардың бізге еркін енгені соншалық өткен жылдарда ішкі есеп айырысудың өзі америкалық валютаға айналып кетті емес пе? Осыны дер кезінде байқап, ішкі есеп айырысуды тек қана теңгемен жүргізу керектігі туралы заң шықты. Бұл өте дұрыс болды. Өйтпегенде, бүгін теңгемізді өзгелерден бұрын өзімізден іздеп таба алмайтын күнге жетер едік.

КОГДА ЗАКОНЧАТСЯ АБСУРДНЫЕ ДЕЙСТВИЯ ЧИНОВНИКОВ?!

«Ак жол» добивается спасения сельхозпроизводителей и предпринимателей внутреннего туризма от вынужденного банкротства в связи с абсурдными действиями чиновников – соответствующий запрос озвучил 30 января Ерлан Барлыбаев.

«Одним из распространённых видов природных ресурсов Казахстана являются подземные воды, в том числе – самоизливающаяся термальная вода. Подземные воды традиционно используются как санаторно-курортными учреждениями, так и обычными зонами отдыха, а также применяются сельхозпроизводителями для орошения. Наличие таких источников послужило толчком к развитию малого и среднего предпринимательства в сфере туризма и сельского хозяйства в целом ряде регионов страны», – говорится

в запросе фракции в адрес Премьер-министра.

Как отметил Барлыбаев, в настоящее время многие из этих предпринимателей оказались на грани разорения. Так, 30 ноября 2016 г. в Налоговый кодекс были внесены поправки о повышении НДС на подземные воды в размере 1 МРП за кубометр воды, причём начисления производились задним числом с 1 января 2016 г.

В результате водные процедуры, на которых строилась работа зон отдыха, становились просто «золотыми» – за ванну воды нужно было платить более 1000 тенге налога. А полив полей и садов самопроизвольно вытекающей водой из артезианских скважин (которая в любом случае должна вытекать) стал вообще разорительным. Сельчанам становилось проще безучастно смотреть на утекающую

воду, чем пытаться направлять её на орошение полей, выращивать овощи и фрукты.

Депутат напомнил, что фракция активно выступила против такого подхода – были направлены письма в госорганы и 6 октября 2016 г. был озвучен депутатский запрос. Требования депутатов были услышаны, и в новом Налоговом кодексе от 25 декабря 2017 г. ставка НДС на воду была понижена до разумных пределов (0,003 МРП).

Однако, как сообщают обрабатывающиеся в партию «Ак жол» предприниматели, несмотря на отмену прежней ставки, налоговые органы продолжают взysкивать налог НДС, начисленный в 2016–2017 гг. по ставкам, действовавшим на тот момент.

Речь идёт о катастрофических суммах для сельских предпринимателей. К примеру, крестьянскому хозяйству «Мираж» в Уйгурском районе Алматинской области за 2016–2017 гг. начислены налоги на сумму 77 млн. тенге с учетом пени, возросшей

до 108 млн. тенге. Их землякам – крестьянскому хозяйству «Марипов» насчитали 155 млн. тенге, крестьянскому хозяйству «Кахарова» – 158 млн. тенге, ИП «Кашегенова» – 110 млн. тенге, ИП «Мейримбаева» – 153 млн. тенге.

Налоговики выигрывают суды и описывают имущество фермеров, но понятно, что эти объекты не потянут на сотни миллионов, насчитанных за пользование водой.

Фракция «Ак жол» считает, что необходимо не только отменить неадекватно завышенные ставки НДС, но и придать им обратную силу, пересчитав ранее начисленные налоги по новой ставке. Руководство фракции обсуждало этот вопрос в Комитете госдоходов Минфина, где с пониманием относятся к проблеме. Но ввиду включения

ранее начисленных налогов в бюджет 2016–2017 гг., их перерасчёт возможен только с согласия заинтересованных ведомств, начиная с министерства нацэкономики.

Депутаты «Ак жол» отмечают абсурдность сложившейся ситуации: ради отчёта госорганы готовы ликвидировать десятки налогоплательщиков и сотни рабочих мест в орошаемом земледелии и сфере внутреннего туризма, ясно понимая, что начисленные суммы уплатить невозможно.

В этой связи, депутатская фракция «Ак жол» просит правительство защитить права малых предпринимателей и поручить произвести перерасчёт начисленного им за период 2016–2017 гг. налога по НДС на воду (для зон отдыха и сельхозпроизводителей) по новым ставкам.

ПРЕМЬЕР-МИНИСТР ПОДДЕРЖАЛ ПРЕДЛОЖЕНИЕ «АК ЖОЛ»

Премьер-министр поддержал предложения «Ак жола» о необходимости наведения порядка с выделением чиновникам служебного жилья – об этом стало известно из его ответа на депутатский запрос фракции.

Напомним, 19 декабря 2018 г. фракция обратилась к Премьер-министру по проблеме злоупотреблений жилищными привилегиями за госсчёт. Депутаты привели скандальные примеры приобретения чиновниками жилья повышенной комфортности и высокой стоимости в г. Павлодаре, Атырау, Усть-Каменогорске, Шымкенте, Кокшетау, Аксае ЗКО, Жамбылском районе Алматинской области.

«Это только те факты, которые стали известны прессе и обществу. А сколько их в действительности, можно только предполагать. Как и то, сколько из этих объектов приобретались по реальной цене, а сколько – использовались для хищений по завышенным ценам. Тысячи простых граждан отказывают себе во всём ради выплат по ипотеке. Даже программа «7-20-25» подразумевает и ограничения по стоимости квартир, и обязательность платежей – на этом фоне стремление некоторых чиновников жить в шикарных условиях, ни в чём себе не отказывая, вызывают справедливую критику.

Нельзя исключать и последующую приватизацию таких объектов проживающими в них чиновниками, также на льготных, ими самими же установленных условиях», – отмечалось в запросе.

Фракция «Ак жол» считает, что вопрос приобретения чиновниками служебного жилья за госсчёт должен быть регламентирован ценовыми параметрами и допустимой площадью такого жилья.

В этой связи фракция «Ак жол» потребовала установить твердые критерии обеспечения госслужащих служебным жильем, например, взяв за основу параметры программы «7-20-25», либо исходя из стандартов обеспеченности жилой площадью на члена семьи.

В полученном на днях официальном ответе Правительства говорится, что предложение фракции о необходимости регламентирования ценовых параметров и допустимой площади жилья, приобретаемого государственными органами и организациями, поддерживается.

«Министерством индустрии и инфраструктурного развития совместно с заинтересованными государственными органами будут приняты меры по разработке предельных норм площади служебного жилья и ценовых параметров стоимости жилья с учетом ограничений, установленных Государственной программой «Нұрлы жер», – отмечено в письме за подписью Бакытжана Сагинтаева.

«Ак жол»:

ПОЧЕМУ ВЗИМАЕТСЯ ПЛАТА ЗА «КҮНДЕЛІК»?

Почему взимается плата за «Күнделік» вопреки заявлениям министерства о бесплатности базового функционала системы? – с таким вопросом обратился Кенес Абсатиров к заместителю Премьер-министра Ерболату Досаеву. Речь идет о функционировании автоматизированной информационной системы «Күнделік», которая с момента её пилотного внедрения в 2016 г. вызывает постоянную критику.

Депутат напомнил, что в мае 2018 г. в ответе на депзапрос «Ак жола» о легитимности и безопасности внедрения системы «Күнделік» в школах, министр образования пояснил, что ее данные хранятся на принадлежащих государству серверах Министерства. Но осенью того же года выяснилось, что система «Күнделік» не прошла предусмотренных Законом «Об информатизации» процедур испытаний на соответствие требованиям информационной безопасности, следовательно, ввод её в эксплуатацию и, тем более – интеграция с информационной системой госоргана оказались преждевременными.

«Каким образом в январе 2018 г. был заключён Договор о государственно-частном партнёрстве при отсутствии Акта с положительным результатом испытаний, экспертизы технической документации и Аттестата соответствия требованиям ин-

формационной безопасности?», – задаются вопросом «акжолы» и обращают внимание на следующее.

Разработчики «Күнделік» и представители МОН не раз заявляли, что за базовый функционал системы со школьников и их родителей плата взиматься не будет.

Поэтому вполне понятно возмущение родителей по поводу практически навязываемого пользования указанным ресурсом и взимания платы за доступ к большинству услуг системы «Күнделік» через мобильные устройства (с начала текущего года 299 тенге в месяц или 2690 тенге за год). Причём это делается без предварительного уведомления и вопреки пункту 2.3 Пользовательского соглашения, предусматривающего предоставление специальных дополнительных возможностей системы по запросу пользователя на возмездной основе. Регулироваться же данная

услуга должна Соглашением о порядке предоставления платных сервисов.

Кроме того, по мнению депутатов, вопросы есть и по правомерности отдельных пунктов Пользовательского соглашения, связанных с предоставлением информации о пользователях третьим лицам – речь идет о правах граждан на неприкосновенность частной жизни, личную и семейную тайну, закрепленных в ст. 18 Конституции.

В этой связи фракция ДПК «Ак жол» просит вице-преьера:

1. Поручить компетентным органам провести проверку на предмет соблюдения требований законодательства в области информационной безопасности на момент заключения договора государственно-частного партнёрства по проекту «Создание, внедрение и обеспечение функционирования автоматизированной информационной системы «Күнделік» в Республике Казахстан».

2. Поручить отраслевому Министерству обеспечить свободный безвозмездный доступ пользователям информационной системы «Күнделік» к базовым информационным ресурсам, в том числе с использованием мобильных средств связи.

3. Поручить Министерству юстиции провести экспертизу Пользовательского соглашения на предмет его соответствия требованиям законодательства Казахстана.

ҚАЖЕТТІЛІК ЖОҚ ЖЕРДЕ ПАЙДА ДА, БАСҚА ДА ЖОҚ...

Біз «казахский нацизм» деген тақырып тауып алып, оны «ерттеп мініп отырған» «Сен-трал Азия Монитор» газетінің ұстанымы жайлы бұдан бұрын да жазған едік. Аталмыш басылым 25-қаңтардан бері «*Куда заведут Казахстан поиски национальной идентичности?*», «*Куда заведут Казахстан поиски национальной идентичности-2?*» деген екі мақала беріп, онда белгілі Қанат Нұров «Отан да, Ұлт та адамдықтан айнуға тұрмайды» деп үлгерді. Біз оған амандық болса алдағы уақытта оралармыз, әзірше басылымның 29-қаңтар күні жарық көрген «*Споры во-круг казахского языка: обвинения и оскорбления остаются основ-ным трендом*» деген мақаладағы мәселе жайлы өз пікірімізді білдірген жөн деп білдік. Онда кейінгі кездегі әлеуметтік желіде қазақ тілінің бүгінгі ахуалы тура-лы пікірлерді зерттеу мақсатында газет тілшісі Әсел Өмірбектің Қазақстан Республикасының тұңғыш Президенті қорының жанындағы Әлемдік экономика және саясат институтының са-рапшысы Айман Жүсіповамен сұхбаты берілген. Тілші біздің пікірімізше газеттің ойдағыны өмірде бар (выдавать желасмое за действительное) деп көрсетуге ұмтылатын газет бағытынан қылдай да айнымауға тырысады. Мойындау керек, газет тілшісінің ептілігінде шек жоқ. Мысалы, ол былай сұрақ қояды: «*Орыстілді қазақстандықтардың соңғы кездегі қазақ тілін тегін үйрету курстарын бүгінгіден бөлекше етіп құру жайлы ұтымды ұсыныстарын қазақтілді тұрғындардың басым бөлігі кіріпдей жиырылып қарсы алды — олар мемлекеттік тілді білу оның барлық азаматының міндеті, ол үшін бюджеттен ақша шығару абсурд (тантыған, сандырақ сөз) деп санайды*».

Біріншіден, тегін курс жайлы жиырма жеті жылдан бері айтылып келеді, ешқандай жаңа, ұтымды жаңалық емес ол.

Екіншіден, «қазақтілді тұрғындардың басым бөлігі» қарсы екенін олар қалай, қайтіп анықтады екен? Жүз адам, ары кетсе мың адамға сауал қою арқылы ма? Сол жүз (мың) адамның көбісі бүкіл «қазақтілді тұрғындардың басым бөлігі» болып есептелуі тиіс пе?

Үшіншіден, ең сорақысы да осы — автор сұрағын былай аяқтайды: «...*Осынышама қабыл алмау неге байланысты? Мысалы, қазақ тілінің «жанашырлары» орыстілділердің бәрінің қазақша білуіне қарсы, білсе мемлекеттік қызмет, полиция секілді жылы-жұмсақ орыннан бәсекеге төтеп бере алмай айрылып қаламыз деп қорқады деген пікір бар...*».

Орысша бұны «*стави-ть с ног на голову*» дейді, қазақша баламасы: «тонның өнін теріс айналдырып кию». Сол баяғы құлағымыз сарсы болған бір сарын: орыстілділер қазақтілділерге қарағанда білімді бе білікті келеді, сонысының арқасында экономикамызды ұстап тұр-мыс, еңбек нарығында да тікелей өздерінің білімі мен біліктілігінің арқасында басымшылыққа ие болып отыр-мыс; олар кетсе экономикамыз біржолата тұралап қалады-мыс; қазақ тілі дамымай, кенжелеп қалған тіл, ол заманауи ғылым

мен техниканың тілі болуға қауқары жетпейді, сол себепті олардың қазақ тілін үйренбей-ақ қойғаны жөн болады-мыс. Енді оған бүгін жана бір дәйексымақ қосылыпты.

Бірақ, бұл жерде сарапшы тілшінің үмітін ақтамады — «*ашығын айтсақ, жалтыла-ма тұжырымдауға қарсымын, қазақ тілінің аясын кеңейткісі келетіндерге кедергі жасап, әртүрлі айдар тағушылар да аз болмай отыр. Ал, тегін курстар баяғыдан бар, тек оларға деген сұраныс жоқ. Курстар бұрын да бюджеттен қаржыландырылған, бұл жайтқа қазақтар қарсы болған емес*» деп токетерін бір-ақ айтты.

өмір бойы айтып келе жатқан негізгі ойы-ұсынысы осы екенін шынымен-ақ білмегені ме? Федерация болып табылатын көрші Ресейдің бүкіл аумағында орыс тілінен емтихан тапсыра алмасаң көше сыпырушы болып та жұмысқа тұра алмайсың! Сол себепті гастарбайтерлердің бәрі орыс тілін меңгеруге М-Ә-Ж-Б-Ү-Р! Қажет болған соң үйренуге мәжбүр. Қазақ тілін білмесең ДӘЛ СОЛАЙ болуы тиіс! Міне, осы жерде велосипед ойлап таба-мын деп әуре болу керек емес...

Айман ханым оның орнына «...*мәжбүрлеп істету қиын, дұрысы — оларға осындай пайданы көрсету*» дейді.

КЕЧУА БОЛҒЫМ КЕЛМЕЙДІ!

Киноклассиктері айтқандай, әдетте адамның есінде әңгіме-сұхбаттағы соңғы сөз қалады емес пе? Тілші енді «*өзге ұлт өкілдерін ұялтуға тырысудан, олардың алдыңғы ұрпақтары біздің халыққа қарыздар екенін естеріне салып, сезімге ойнаудан түк шықпайтынына көзіміз жетті, енді олар қазақ тілін үйренуге ынтымақ ояну үшін не істеуіміз керек*» деген сұрақ қойды.

«*Біз сауалнама жүргізгенімізде орыс және өзге жергілікті ұлтқа жатпайтын ұлт өкілдері тегін оқыту-үйрету орталықтары мен курстары, оқу-үйренудің жаңа әдістемелері, яғни, қазақ тілін меңгеруге жағдай жасауды, ал, олардың кейбіреулері қазақ тілін игергендерді материалдық тұрғыдан марапаттап тұруды ең пәрменді шара деп сана-са, қазақтардың өзінің басым көпшілігі елдің барлық азаматтары мемлекеттік тілді үйренуге мәжбүр болатын қадамдар жасауға шақырды*».

Бұл шаралардың қай-қайсы да түрлі дәрежеде тиімді болуы мүмкін. Бірақ, адам өзіне пайдалы екенін көрмесе, онда оған қай нәрсені болсын мәжбүрлеп істету қиын екенін түсінгеніміз маңызды. Ең дұрысы — оларға осындай пайданы көрсету. Мысалы, ағылшын тілін жұрттың бәрі жоғары жалақылы жұмысқа тұру үшін өздері-ақ үйреніп жатыр. Оған қоса тегін және ақылы курстар да көп. Біз де осы жолмен жүруіміз керек, велосипед ойлап табамын» деп әуре болу керек емес» деді сарапшы.

Бұл жолы сарапшы, мүмкін, оны өзі де байқамай, САМонитордың сойылын соғып шыға келді. Әйтпесе, тілшінің сұрағын дәлме-дәл дерлік қайталап «...*қазақтардың өзінің басым көпшілігі елдің барлық азаматтары мемлекеттік тілді үйренуге мәжбүр болатын қадамдар жасауға шақырды*» демес еді. Жоқ әлде ол шынымен де «мәжбүрлеу» деген сөздің артында «бүкіл әлемдегі даңғыл жолмен жүріп, Қазақстанда өзінің жалғыз мемлекеттік тілі — қазақ тіліне деген қажеттілік туғызуы керек» деген пікір тұрғанын, қазақтың басым көпшілігінің

Қажеттілік, мысалға қандай да бір жұмысқа орналасу басқадағы, пайдалылық, «жоғары жалақылы жұмысқа орналасу» басқа! Алдымен қажеттілік, сосын барып пайдалылық! Ал, 2011 жылы қабылданған «2011-2020 жылдарға арналған тілдерді (?) дамытудың мемлекеттік бағдарламасында» осынау ең басты мәселе — қазақ тіліне деген ҚАЖЕТТІЛІК қайтсек пайда болатындығы жайлы бір ауыз да сөз жоқ! Ол жоқ жерде орыс пен орыстілділердің позициясы әлеуметтік те, құқықтық та тұрғыдан 100 пайыз дұрыс та заңды — мемлекет өзінің өміріндегі күнделікті қолданысына қажет етпей отырған тіл кімге керек?..

«КЕЧУА БОЛҒЫМ КЕЛМЕЙДІ, КЕЧУА БОЛҒЫМ!..»

«Бағдарлама» демекші. Біз дәл кәзір әңгіме етіп отырған нақ осы жағдайды да, басқасын да бес саусақтай біліп отырған тілші сарапшыны осал жерінен шап беріп ұстап, «неге өкімет өкілдері бұл мәселені назардан тыс қалдырып отыр?» деп қадала қалды. Сарапшы қауқарсыз мемлекет жайлы недесін? «Қазақстан Республикасының 2011-2020

жылдарға арналған тілдерді (?) мемлекеттік бағдарламасында» 2020 жылға қарай іс жүзінде республиканың барлық тұрғыны қазақ тілін меңгеретіні жайлы айтылған» деді-тағы, тілін тістей қойды. Өйткені, 2019 жыл есіктен кіріп үлгерді, көрсетілген межеге бір жыл ғана қалды. Бағдарламадағы меже қайда, біз қайдамыз?! Сегіз жылдың ішінде қазақ тілінің жағдайы ауырламаса жеңілдеген жоқ. Бүкіл жана заң жобаларынан бастап барлық құжат атаулы алдымен орыс тілінде дайындалады-дағы, сосын барып қазақ тіліне аударылады. Аударылғанын сол тәржімашылардың өздері болмаса өзге жұрт, оның ішінде журналист біздер де бармыз, не айтқанын түсіне алмай алмай дал болады. Түсіну үшін ...орыс тіліндегі мәтінді алып қарауға мәжбүр болады. Сонда бұл қазақ тілін тезірек ҮЙРЕНУГЕ мәжбүрлеу ме, жоқ әлде оның астына өкіметтің

бода слова» газеті тілшісінің «мемлекетқұраушы ұлттың да, өзгелердің де мүддесін ескеретін «алтын орта» қайда?» деген сұрағына Олжас Сүлейменов ағамыз: «*Мемлекеттік тілді ендіру үдерісін асықтыруға болмайды, оны жылдамдату біздің жас мемлекеттігімізге төнген нақты қатерге айналады*» деп еді. Енді он жылдан соң сарапшы да соны қайталап отыр. САМонитордың да естігісі келгені осы сөз еді! сол сөйлеммен Әсел Өмірбек сұхбатын түйіндеді... Ал, бұндай әңгімені әрбір рет естіген сайын кезінде құдыретті империя құрған инктердің ұрпағы, ХІХ-ғасырдың аяғына аман жеткен, және жай жетпеген, ХХ-ғасырдың басындағы біздің қазақ секілді бәсекеге қабылетті күйде жеткен кечуалар тарихы менің есіме оралады да тұрады. Бүкіл Латын Америкасын отқа ораған ұлт-азаттық көтерілісінің арқасында кечуалар да Испанияның отаршылдығынан құтылды, Азаттыққа жетті, өз алдына Тәуелсіз де Дербес мемлекет құра алды. Бірақ...

Міне, мәселенің бәрінің бүлдіретін осы «бірақ» оларда да бар болып шықты: елдің элитасы түгелдей Испанияда оқып білім алған, испанша тәрбиеленген еді. Осы элита мың түрлі себеппен кечуа тілінің іс жүзінде мемлекеттік тілге айналуын кейінге соза берді. Біздің басымыздағы дәл бүгінгі жағдай сол кезде кечуалардың басында да болды. Неге элита өз ұлтының тілінің салтанат құруына соншалықты қарсы болды, қас болды? Олардың қас болуының, қарсы болуының жалғыз ғана себебі бар еді — элита өзінің үйреншікті, өзіне қолайлы испан тілінде өмір сүре бергісі келді! Жаңа тіл үйрену деген азап қой! Не керекі бар оның?

Жоқ, элита сөз жүзінде кечуа тіліне қас жауы екенін ашық айтқан жоқ, айтып ақымақ болды дейсіз бе, керісінше, оларда бүгінгі біздің шенеуніктеріміз секілді «біз де өз ұлтымыздың патриотымыз, біз де бар-күш жігерімізді аямай Тәуелсіз еліміздің мүддесі үшін жұмыс істеп жатырмыз, тіпті ұлттық тілдің көптеген жанашырына қарағанда біздің ұлтымызға еңбегіміз көбірек сіңіп жатыр, кечуа тілін білмесек те ұлт патриоты болу мүмкін екендігін дәлелдеп жатырмыз, асықпаңыздар, біз де үйренеміз, тек Мадридте бес жыл оқып, төл тілімізді ұмытып қалдық» деген желеуді жамылып, өзінің қаскөйлік тірлігін бітіре берді.

Нәтижесі не болды? Нәтиже Латын Америкасында испантілді тағы бір мемлекеттің әлемнің саяси қартасында пайда болуымен бітті. Ол мемлекеттің аты — Перу... Қазақты төзімді, мықты, «мың өліп, мың тірілген» халық деп жатамыз. Тек бұл жолы әлемде ұлттық мемлекеттерге айрықша қатер төндіріп отырған «жаһандану» деген жаңа жаудың, ерекше жаудың, нағыз тажалдың бар екенін, ол тажалға қарсы Германия, Франция секілді ұлы мемлекеттердің өзі де жан аямай қарсы күресіп жатқанын, сол себепті «мың бірінші рет өлсек, мың екінші рет қайта тірілуге» мүмкіндігіміз болмай қалатынын ескере бермейміз...

2009 жылы қаңтарда «Сво-

манлылар империясын құрған. Қазақ болса, міне үш ғасыр бойы өзінің еркіндігін алуға жанталайсып, жан беріп келіп, енді-енді Бостандыққа енді. Құлдық сана әдет, дәстүрімізге енгені соншама елімізді кісіміну буып тұр. Мансабы бар адамның қабылдауына бара алмайсың, ол қабылдамайды, телефонға жауап бермейді, жүре сөйлеседі. Байлар әңгімесі мүлде бөлек, оларға жәй адамның жақындауы қиямет-қайым.

Бұл – кісіміну. Түркі еліне жиі қатынаймын. Онда лауазымды адамдармен жүздесу бізге карағанда әлдеқайда жеңіл. Түркия байлары қол жайып ас береді, өздері дастархан басында «күтуші» боп қызмет атқарады. Бізде министрлер, әкімдер, байлар ас береді, бірақ оған көмекшілерін жібереді. Сонда атам қазақтың «Ас иесімен тәтті» деген даналығы қайда қалады. Мәселе, кісімінуде.

Кісімінуді тектілікке, бекзаттыққа қатысты. Кісімінудің бір көрінісі – міндетсіну, лауазымына қатысты істі атқаруды міндет санайтын шенеуніктерді қайда қоймақпыз?!

ДЕРТІ

шырғалаң ой төңіреккей бастайды. Айтарым, қай-қайсысы болса да, болайын деп тұрған істің бірі басшысы, бірі нәтижесі болмақ!

Кісімінуді оқыс оқиға. Қалыпты жағдай жазушы Халдун айтаңдай өз жасына, өз абыройына яғни шама-шарқына лайықты ғұмыр кешу, бірақ, сол әрқайсысымыздың қолымыздан келе қояр ма екен?!

Бір жағынан «оқыс оқиға» болмаса, жауын-шашын да болмай қойса не демекпіз!!!

Сірә, кісімінуді жауын – шашын сияқты табиғи құбылыс емес пе?! Ойланған жөн!

Пенде болған жерде кісімінуді болмай тұрмайды. Кісімінуді – пендешілік делік. Пендешіліктен тыс тұрған немесе анығырақ айтаңдай пендешіліктен сау адам бар ма?

Сөз болып отырған әңгімеде, пендешілікке ұрынбаған чех – еврейі Морис Моргенрат. Еврей халқының әлемнің байлығына да, ғылымына да, әдебиет пен өнеріне де елеулі үлесі бар. Егер сан жағынан алғанда еврей халқы небәрі 15 миллион шамасында, бірақ адамзаттың қазынасына қосқан үлесі анағұрлым мол. Ойлаймын, кісімінуді тұрған ел, халық көп пайдадан құр қалмақ.

Кісімінуді жақын түсініктер: бәлсіну, мен-менсіну, өзінді өзгенден артық санап не түрлі саяси ілімдер жасаумен әуестенушілік. Айталық, марксизм, фашизм, большевизм секілді т.б. адам баласына табиғаты жат қылық – пиғылдар жүйелері.

Кісімінуді әншейін құбылыс емес, оның түбінде экономикалық, бәсекелестікті, адамшылықты бағаламаушылық деген қат-қабат астарлар жатыр. Ұялмайтын жерде ұялып өз үлесінен құр қалып, кеуделерін аспанға атып жүрген ағайындарды көргенде, есіме кісімінуді деген орала береді. Кісімінуді – пендешілік дерті.

Шығарма немен аяқталған. Қалай басталса, солай тәмәм болған. Бұрыштағы муниципалит орнатқан үлкен айнадан ол тағы өзін көрді. Бұл жолы да өзін бір жарым есе үлкейтіп көрсетті. Бірақ, ол кісінеген жоқ, кісінеуге құлқы да болмады.

Жазушы шығарманы былайша тәмәмдайды. «Ол айнаға көзінің қиығын тастады да, басын тартып ала қойды. Содан соң, әдеттегідей баяу, өз жасына, өз абыройына лайықты сылбыр жүріспен жолын жалғастыра берді». (146 б.)

Кісінеу де, кісімінуді де бір мән, бір мәселе. Күннің жауын – шашыны оған бөгет емес. Кез келген оқиғаның себебі және нәтижесі болатынын жазушы аллегориялық тәсілмен тамаша баяндап берген. Мәстек Философтың кісінеуді оқиға себебі, ал оның нәтижесі оқырман түсінігінде, шығарманы кім қалай түсінеді, сол нәтиже.

Кісімінбейтін кісі болмайды, сонда кісімінуді оқиғаның себебі ме, нәтижесі ме деген

■ IS-SHARA

ҚАЗҰУ СТУДЕНТТЕРІ ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫНА ҮНДЕУ ЖАСАДЫ

Мемлекет басшысының «Тәуелсіздіктің ұрпақтары» атты Жастар жылының ашылуында айтылған ойлары әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да өткен студенттік форумда талқыланды. Өздері бастама танытқан жетекші университеттің студенттері Қазақстан жастарын «Жастардың шығармашылығы мен күш жігері – еліміздің инновациялық дамуы үшін» ұлттық жастар қозғалысына қосылуға шақырды.

Бір алаңда 2 мыңнан асқан жастар – студенттік ұйымдардың көшбасшылары, жас ғалымдар, стартаперлер, кәсіпкерлер мен еріктілер жиналды. Пікірлермен және тәжірибелермен алмасу Президент айтқан барлық негізгі бағыттар бойынша өрбіді. Талқылаудың басты бағыты – білім экономикасын құруға жастарды қатыстыру жолдарын табуға арналды.

Форумды ашқан әл-Фараби атындағы ҚазҰУ ректоры академик Ғалым Мұтанов: «Тәуелсіздік жылдарында Қазақстанда жаңа формацияның жас толқыны өсті. Ел Президенті мен мемлекет оның қалыптасуына және дамуына көп үлес қосты. Мемлекет тәуелсіздігін нығайтудың жауапкершілігі мен интеллектуалды ұлт қалыптастыру және әлемдік деңгейде ұлтымыздың бәсекеге қабілеттілігін арттыруда жастарға аса зор жауапкершілік пен үлкен үміт жүктеледі», – деп атады.

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗҰУ СТУДЕНТТЕРІНІҢ ҚАЗАҚСТАН ЖАСТАРЫНА ҮНДЕУІ

Біз, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің студенттері, бүкіл ел жастарына үндеу тастаймыз!

Қазақстан Жастар жылына аяқ басты, бұл – Елбасының ел болашағы жас ұрпаққа деген үлкен әрі ерекше қамқорлығының көрінісі. Атап айтқанда, Қазақстан Республикасының тәуелсіздігін нығайтудың жауапкершілігі мен интеллектуалды ұлт қалыптастыру және әлемдік деңгейде ұлтымыздың бәсекеге қабілеттілігін арттыруда жастарға аса зор жауапкершілік пен үлкен үміт жүктеледі.

Жастар жылы жарияланды, ендігі іс – біздің қолымызда! Мемлекет біз үшін бір нәрсе жасап береді деп күтіп отырудың еш қажеті жоқ. «Мен елім үшін не істей аламын?» деген сұрақты әрбір адам өзіне қоюы тиіс. Жыл сайын елімізде ЖОО қабырғасынан 200 мыңға жуық түлектер бітіріп шығады. Олар өмірге қаншалықты білім қорымен қадам басады және азаматтық ұстанымы қаншалықты белсенді деген сұрақ туады. Маныздысы сол олар қажетті күзінділікке қол жеткізгеннен соң жұмыссыздардың қатарын емес, өздері жұмыс орындарын құра алған азаматтардың бірегейі болуы тиіс.

Себебі, еліміздің ертеңгі гүлденуі олардың Қазақстан қоғамының дамуына қосқан үлесіне тығыз байланысты.

Постиндустриалды қоғам жағдайында мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігі жоғары инновация мен технологияға қарай айқындалады. «Асыл тастан – ақыл жастан» деген дана халқымыз. Қазақстанға біздің

жаңа идеяларымыз, ойларымыз жаңалықтарымыз, сонымен бірге Индустрия 4.0. құруға белсенді түрде қатысуымыз аса қажет. Тек осындай жағдайда ғана елімізді ғаламдық технологиялық трендтермен сәйкестікте дамыта аламыз. Жастарды елімізді дамытудың инновациялық жаңғырту үдерісіне тарту тәжірибесі жаңа идеяларды айқындау мен қолдау жаңа арнайы алаңдар құруға жағдай жасап отыр. Мысалы, интеллектуалды-шығармашылық әлеуетті ынталандыру мақсатында және талантты жастарды анықтау үшін Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде 6 жылдан бері «Менің Қазақстанның инновациялық дамуына қосқан нақты үлесім» үздік жас ғалым, үздік студенттік старт-апқа, «Өз елімнің гүлденуі үшін мен не істей аламын?» атты үздік эссе мен поэтикалық шығармаға, «Мәңгілік ел – менің мұратым» үздік патриоттық әндерге арналған ҚР Бірінші Президенті күнінде қортындысы шығарылатын байқаулар жобасы жүзеге асырылып келеді.

Осы өткен 6 жыл ішінде бұл жобалар елеулі шығармашылық алаңға айналып, студент жастар арасында қызығушылық туғызып, өзінің өте жоғары деңгейдегі тиімділігін көрсетіп отыр. Бабаларымыздан қалған «Бұлақ көрсен – көзін аш» деген қанатты сөз бар. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ тәжірибесі негізінде ұлттық жастар қозғалысын қалыптастыру мақсатында барлық ел жастары арасында жыл сайын «Жастардың шығармашылығы мен күш-жігері»

– еліміздің инновациялық дамуы үшін» ұранымен аталмыш байқауды өткізіп отыруды ұсынамыз.

Осынау жобаның жыл сай-

ын жүйелі түрде Қазақстанның барлық аумағында өткізілуі жаңа жобалардың, жаңа идеялар мен бастамалардың пайда болуына негіз қалап, олардың кәсіпкерлік күзінділігінің қалыптасуына және жастардың болашақта жеке инновациялық кәсіпорнын құруына жол ашады деп сенеміз. Егер, бұл жобаға әр университет, кәсіпорын, аймақ қосылатын болса, инновациялық жастар қозғалысы еліміздің дамуына игі ықпал ететін, нағыз бұқаралық жобаға айналарына сенімдіміз.

Біз жастардың ең үздік бастамалары мемлекеттік ұйымдардың барлық деңгейіндегі тиісті ресурстардан қолдау табады деп сенеміз! Осыған орай Біз үлкен ынтамен Президенттің тапсырмасын қолға ала отырып, талантты жастардың идеялары мен стартаптарына көмек көрсету мақсатында арнайы грант табыстайтын бизнес-құрылымдарға ұсыныс тастаймыз. Біздің ұсынысымыз ары қарай кең көлемде жүзеге асырылса, онда ол қоғамда қолайлы инновациялық орта жасауға, әрі жастардың күш-жігері мен шығармашылығының жасампаз күшке айналуына мүмкіндік береді.

Біз еліміздің жастарын «Жастардың шығармашылығы мен күш жігері – еліміздің инновациялық дамуы үшін» атты жобаға белсенді түрде қатысуға және өз білімдерін, біліктілік пен шығармашылықтарын жаңа креативті идеялар мен инновацияларды ойлап табуға бағыттауға шақырамыз. Қазақстанның ең дамыған 30 елдің қатарына қосылуы толығымен бізге байланысты!

Еліміздің болашағы – біздің қолымызда!

ҚАЖЫРЛЫ ЕҢБЕГІНІҢ АРҚАСЫНДА ҚЫЗМЕТТЕ ӨСТІ

Нұрлан Асқарұлы – қатардағы қарапайым қызметкерден биік дәрежелі мемлекет қызметшісіне дейінгі еңбек жолынан өтіп, шындалған тұлға.

Тау-кен инженері, экономист мамандығын меңгерген ол алғаш еңбек жолын өзінің туған жері Ақтөбе облысы, Октябрь ауданы, Қандыағаш станциясында электромонтер болып бастаған. 1993-1995 жылдары Мәскеудегі «Гили – Паскер» ЖШС-де мұнай өнімдері жөніндегі бас сарапшы, бөлім бастығы, бас директоры қызметтерін атқарған. 1995-1996 жылдары Алматыдағы «Отырар Лтд» шағын кәсіпорны директорының орынбасары болды. 1996-2006 жылдары «Қазтүрікмұнай» ЖШС-не инженер болып орналасып, бөлім бастығы, бас директоры қызметіне дейін өсті. Тіпті, «ҚазМұнайГаз» ҰК» АҚ атқарушы директоры болды. Біз ол кісінің еңбек жолына бекерге тоқталып отырған жоқпыз. Өздеріңіз көріп отырғандай, ол кейбіреулер құсап «әке-жәкенің» арқасында бірден жоғары қызметке топ ете қалған жоқ. Керісінше, бәрін ең төменнен бастап, өзінің қарым-қабілетінің арқасында қызмет баспалдақтарымен өсе білді.

2006 жылы ҚР Энергетика және минералдық ресурстар министрлігі Мұнай өнеркәсібі департаментінің директоры болып, одан кейін бір жылдан соң әкімдік қызметке ауысты. 2007 жылдың қыркүйегінен бастап Батыс Қазақстан облысы әкімінің орынбасары болып тағайындалды. Кезінде талай жыл министр, облыс әкімі, ҚР Парламенті Мәжілісінің төрағасы қызметтерін атқарған іскер басшы Бақтықожа Салахатдинұлы Измұхамбетовтың орынбасары болды. Қабілетті, мемлекеттік тәжірибесі зор, мықты ұйымдастырушының қасында жүріп, жақсы тұлғаның жағымды қасиеттерін бойына сіңірген Нұрлан Асқарұлы 2010 жылы БҚО әкімінің бірінші орынбасары қызметін атқарды. Жылдар бойы жинаған мол тәжірибесімен, өзінің жаналыққа құмарлығы және тынымсыз еңбекқорлығының арқасында Ноғаев араға екі жыл салып Батыс Қазақстан облысының әкімі болып тағайындалды.

Аймақ билігін қолына алған күннен бастап өңірдің дамуына, әлеуеттің нығаюына көп күш жұмсады. Елбасы тарапынан да, халықтан да лайықты бағасын алып, өзін нағыз істің адамы, ерінбейтін, жалықпайтын, табанды қызметкер екендігін байқатты.

Оның осындай ерекше қабілетін аңғарған Елбасы енді оған жаңа міндет жүктейді. 2016 жылы Қазақстан мұнайының астанасы – Атырау облысының әкімі етіп тағайындайды. Содан бері Ноғаевтың тағы бір тынымсыз күндері басталады.

ЖҮРЕКЖҮТҚАН АЗАМАТ

Айта кетейік, Атырау облысы – Қазақстан үшін өте маңызды стратегиялық аймақ болып саналады. Қазақстан мұнайының басым көпшілігі осы өңірден шығады десек, артық айтқандық емес. Мұнда халық мұнай өңдеу, балық шаруашылығы, аграрлық сектор, т.б. істермен айналысады.

Атырау облысын басқару оңай емес. Бұл жақтың халқы да тасқын

НҰРЛАН АСҚАРУЛЫ

МЕМЛЕКЕТШІЛ, ХАЛЫҚШЫЛ ТҮЛҒА НҰРЛАН АСҚАРУЛЫ ТУРАЛЫ ҮЗІК СЫР

«Ақынның да ақыны бар, өлеңі бір бөлек, әкімнің де әкімі бар, берері бір бөлек» демекші, елдік мұрат жолында елеулі еңбек етіп жүрген қайраткерлеріміз елімізде аз емес. Олар мемлекет дамуына қызмет етіп, ұлттың ұлт болып ұйысуына ерекше үлес қосып келеді. Бір артықшылығы, қазіргі аға ұрпақтың қатарына еніп жүрген ел ағаларының маңдайына Тәуелсіз ел атанған мемлекеттің ауыр жүгін арқалау жазылды. Бұл біле білген адамға – зор бақыт, зіл батпан жауапкершілік. Кейбір мемлекеттік тұлғалар осы қазақ қоғамының аса ауыр жауапкершілігін иығына екі есе артып жүр. Әрине, олардың елге қызмет етудегі бағасын болашақта халық беретін болады. Мезгіл мінберінен көрінген тұлғаның болмысын айшықтау – уақыттың еншісіндегі мәселе. Дегенмен, Тәуелсіз Қазақстанның дамуына білім-білігімен, ақыл-парасатымен үлес қосып жүрген азаматтар жайында жылы лебіз білдіргеннің айыбы болмас. Біз бүгінгі тақырыпта Атырау облысының әкімі Нұрлан Ноғаев мырзаның мемлекетшілдік, ұлтшылдық қасиеттерін тілге тиек еткенді жөн санадық.

секілді өр рухты, өжет мінезді келеді. Өңірдің оппозициясы да анау-мынау емес, бұрынғы ірі-ірі шенеуніктерден құралған үлкен топтар. Олармен жұмыс істеу өте күрделі.

Естеріңізде болса, Нұрлан Ноғаев аймақ тізгінін қолына алғанына бір ай уақыт өтпей жатып, Атырауда жер дауына байланысты алғаш бейбіт шеру өтті. Осындай нағыз сыналар сәтте облыс әкімі креслода отырмай, керісінше, ашуға булыққан

мындаған жұрт арасына күзетсіз-ақ өзі батыл кіріп, халыққа басу айтып, сабырға шақырды. Еш кісілігі жоқ, қарапайым, қызметін де, қажыр-қайратын да халыққа арнаған азамат, міне, осындай-ақ болсын! Ноғаевтың бұл ерлігі халықтың жадында сақталып, тарихта қалатыны сөзсіз. Әйтпесе жерге байланысты митингтер еліміздің өзге аймақтарында да орын алды. Бірақ дәл Ноғаевтай ызаға булыққан халық арасына ешқандай әкім шыға алған жоқ.

Ол – шындық! Қайта керісінше, осындай қиын сәтте көп әкімдер бұғып қалып, ашуға мінген жұрттың алдына полицияны айдап салып отырды. Осы кезде халық Ноғаевқа риза болып: «Әкімдердің ішіндегі нағыз ер жүрек азамат екен» деген баға берді. Әкім деген осылай халықпен бірге болуы керек. Басқа әкімдер немесе депутаттар ашу үстінде тұрған халықтың арасына кіріп, сөз сөйлемек түгілі, экраннан да басу айта алмай, «ереуілді естімедім» деп, жур-

налистерден қашып жүргенін көрдік. Ал Ноғаев көтеріліп кетуге шақ тұрған халыққа басу айтты, сабырға шақырды, тыныш тарқата білді. Міне, нағыз елшіл, мемлекетшіл, халықшыл азамат дегенді осындай әкімдерге қарата айтуымыз керек.

Қалай десек те, Нұрлан Ноғаевтың ел үшін қандай қаламға барса да қажымай, шаршамай, ширыға жұмыс істеуі, күрделі кезендерде қателеспей шыдамдылық танытуы, тіпті қиын істе батырға тән байламға барып, қол бастай білуі, алған беттен айнымай жол бастай білуі – қазіргі тізгін ұстаған талайға үлгі боларлықтай зор әрекет. Нағыз халықшыл әкімнің бұл ісін бас бармақпен бағалауымыз қажет.

ЕЛДІҢ ДЕ, ЕЛБАСЫНЫҢ ДА КӨҢІЛІНЕН ШЫҒЫП КЕЛЕДІ

Жасыратыны жоқ, Ноғаев Атырау облысына әкім болып келгенде, жергілікті жұрт жатырқай

қарағаны рас. Дегенмен, онда ол халықпен етене жұмыс істеудің үздік үлгісін көрсетті. Облыс әкімінің Атырау аймағына табаны тимеген жер қалмаған шығар. Барған жерінің бәрінде жергілікті шенеуніктерге қатаң талап қойып, тиісті тапсырмалар берді. Өз ісіне немқұрайлы қараған кейбір жергілікті басшыларды сынға алып, халықпен етене жұмыс істеуге үгіттеді. Әсіресе, жергілікті әкімдіктің, ветеринария басқармасының жұмысына көңілі толмайтынын ашық жеткізді.

Бір өкініштісі, біздегі әкімдердің басым көпшілігі Елбасы көңілінен шығуды ғана ойлап, халыққа жағымды болуды екінші планға ысырып қояды. Ал Ноғаевтың артықшылығы сол, ол Елбасының да, елдің де көңілінен шығуды қатар алып жүреді. Елбасының сеніміне ие болған Ноғаевтың Қазақстанның мұнайлы өлкесіне ауыстырылуының тағы бір себебі, мәні мүмкін осыда жатқан шығар, кім білсін?!

Өзге өңірлердің әкімдерін мүмкін қазандықтың отыны мен құбырлардың жай-күйі алаңдататын шығар, ал Нұрлан Асқарұлы соның бәрімен бірге Атыраудың рухани өміріне, ағарту саласына, зиялы қауымды ойландыратын мәселелерге, т.б. ерекше мән береді. Өйтпеске тағы болмайды. Өйткені, бүгінгі әкім тек шаруашылық мәселелерімен ғана емес, сондай-ақ, жаһандану заманында қазақстандық мәдениетті нығайтып, елдік, мемлекеттік мүддеге қызмет етумен қатар, тұрғындардың әкімдікке деген сенімін арттырып, халықпен қоян қолтық жұмыс істеу секілді қатқабат шаруалармен де айналысуы тиіс.

Осы ретте қайбір жылы Атырауда Алаш қозғалысының 100 жылдығы дүркіреп аталып өтті. Облыс әкімі ұмыт болған Алаш қайраткерлерінің өмірі мен

Тақырыпқа тұздық

АТЫРАУЛЫҚТАР КӨМІР ЖАҒУ МАШАҚАТЫНАН ҚҰТЫЛАДЫ

• Атырау жұрты қара күйе болып, көмір жағудың машақатынан құтылды. Аймақтағы елді мекендердің 130-ы немесе 79,2 пайызы көгілдір отынмен қамтылған. Бұл – республика бойынша жоғары көрсеткіштің бірі. Енді облыс көлеміндегі қалған 34 ауылды газдандыру жоспарланып отыр.

• Балқұдық, Азғыр, Қоңыртерек, Асан, Үштаған, Сүйіндік, тағы басқа ауылдарда 7 мыңның үстінде адам тұрады. Елдің батыс бөлігін мекендеген тұрғындар табиғи әрі арзан отынды армандағанына талай жылдың жүзі өткен. Облыстық энергетика және тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық басқармасының басшысы Мұрат Иғалиевтің айтуынша, аталған елді мекендерді газдандыру үшін екі жоба әзірленген. Соның бірі 365 шақырымдық магистралдық және кентаралық жоғары қысымды газ құбыры. Екіншісі – жалпы ұзындығы 67,6 шақырымды құрайтын селошілік көгілдір отын желісі. Жобалардың жалпы құны – 10,3 млрд. теңге.

• Қазір «КА-СтройЛТД» ЖШС-нің күшімен 362 шақырым кентаралық газ желісі тартылған. Селошілік құбырдың құрылысы да басталуда. Бұл жұмыстарды биыл аяқтау көзделіп отыр. Бұған қоса, 13 шағын ауылға газ құбыры тартылады. Олардың қатарында Бала Ораз, Атамбаев, Көздіқара, Есмахан ауылдары (Махамбет ауданы), Амангелді, Жасқайрат, Қызыл үй (Исатай ауданы) және Тасқұдық, Соркөл, Сарқұмақ, Былқылдақты, Қоңыраулы, Кенбай елді мекендері (Қызылқоға ауданы) бар.

• Облысты газдандыру мақсатында бұдан өзге ауқымды жобалар жүзеге аспақ. Соның бірі – «КазТрансГазАймақ» АҚ-на қарасты Атырау өндірістік филиалы ұсынған 9 инвестициялық жоба. Бұл тозығы жеткен болат құбырларды полиэтиленге ауыстыруды мақсат етеді. Мұндай бастама желінің қуаттылығын да арттырады. Жобадағы 6 нысанның құрылысына жергілікті бюджеттен 228,2 млн. теңге бөлінген. Қалған үш жобаға биыл қаржы қарастырылады. Бәрінен де маңыздысы, инвестициялық жобалардың жүзеге асуы тұрғындар үшін тарифті көтермеуге мүмкіндік береді.

деген ниетпен ол кісіге арнайы хат жазған болатынбыз. Жас бүлдіршіннің өміріне араша түсер деген сенімімізді ол кісі жерге таптаған жоқ. Қайта кәсіпкерлерге шығып, мүмкіндік болғанша көмектесуін сұрады. Осыдан кейін кәсіпкерлер қаражат жағынан көмектесіп, бүлдіршіннің емделуіне зор мүмкіндік жасады. Нұрлан Асқарұлының бұл жақсылығына айтар алғысымыз шексіз. Әсіресе, жас бүлдіршіннің анасы ол кісінің көмегіне қатты риза болып, жылап жіберді. Нұрлан Ноғаевтың бұл жақсылығы ешқашан ұмытылмайды. Жүректе мәңгі сақталады.

Әрине, Ноғаев ел-жұртқа жасаған жақсылығын көпке айтқанды қаламайды. Өйткені, жақсылықтың бәрі жасырын жасалғаны абзал. Дегенмен, «жақсының жақсылығын айт – нұры тасысын» деген халық даналығын ескере отырып, ол кісінің осы бір қайырымды әрекетін айта кеткенді жөн санадық.

ҚАЗАҚ РУХАНИЯТЫНЫҢ ҚАМҚОРШЫСЫ

Бүгінде елуді еңсерген ағамызға облыс әкімі деген абыройлы қызметті атқару мақтаныш қана емес, міндет

пен жауапкершілік сезімін де сыйлайтыны анық. Әрі Ноғаев бұл орынтақ миссиясын өз деңгейінде атқарып келеді. Сол себептен шығар, ұлт руханиятына етене жақын шенеунік ретінде ол зиялы қауым арасында орынды мадаққа жиі ұшырап жатады. Қалай дегенмен де, қазақ руханияты үшін қабырғасы қайысатын атқамінерлер арасында Н.Асқарұлының тұлғасы бір төбе десек, артық айтқандық емес.

Бір сөзбен айтқанда, Атырау облысына Нұрлан Ноғаев әкім болып келгелі аймақтың әр саласында ілгерілеу бар. Өнеркәсіп саласы, балық шаруашылығы, азаматтарды баспанамен қамту мәселесі де жылдан-жылға жанданып келеді. Мемлекеттік бағдарламалар да талапқа сай орындалып отыр. Президент тапсырмаларын тыңғылықты орындап, халықтың көңілінен шыға білген, мұнайлы өлкенің дамуына зор үлес қосып келе жатқан мұндай басшыны қалай мақтамайсың? Ол елі үшін аянбай тер төгіп, өзіне артылған үмітті абыроймен атқарып келеді. Нұрлан Ноғаев басқалардан осы қасиетімен ерекшеленіп тұр.

НОҒАЕВ

құндылықтарын ұрпаққа насихаттау мәселесіне ерекше назар аударды. «Өскелең ұрпақ, жастар Алаш қайраткерлерінің аттарын біле бермейді. Осы өңірде сол идеяны ту етіп ұстап, сол жолда жанын пида етіп, қамауға кеткен қаншама азамат бар. Солардың аттарын шығаруымыз керек. Олар туралы деректер әзірге, өкінішке орай, аз. Бәрі «шаң басқан архивтерде» жатыр. Соны табу – біздің міндетіміз», – деген болатын Н.Ноғаев.

Мұның алдында мұнайлы өлкеде Атырау өңірінің тумасы, ақиық ақын, ҚР Ғұранының авторы Жүмекен Нәжімеденовтің оқулары өткен еді. Онда да Ноғаев ұлт мәселесін көтеріп, қазақ қоғамын ұлтсызданудан қорғау керектігін жеткізген. Сол кездегі мәлімдемесінде ол: «Арамызда дәстүрін, мәдениетін ұмытып бара жатқан азаматтар бар. Біз ұл-қыздарымызды ұлтсызданудан қорғауымыз керек. Ал бұл процеске төтеп беретін бірден-бір жол, ол – рухтың биіктігі. Жастар рухқа азық болатын халқының мұраларынан үнемі нәр алып отыруы қажет», – деген еді облыс әкімі.

ТІЛ ЖАНАШЫРЫ

Айта кетейік, Атырау облысы еліміздің негізгі өнеркәсіптік орталығы болғандықтан, мұнда тек қазақстандық емес, сонымен бірге шетелдік ірі компаниялар да жұмыс істейді. Нұрлан Асқарұлы осы кәсіпорындарда жұмыс істейтін қарапайым жұмысшылардың да қамын ойлап келеді. Ол бір сөзінде бүкіл әлемде мұнай өндірудің азаюына қарамастан, жұмысшылардың жаппай қысқаруға ұшырауына жол беруге болмайтынын жеткізді. Міне, Ноғаевтың шетелдік инвесторларға қатысты осындай батыл әрекеттері де көпке үлгі бола алады.

Нұрлан Асқарұлы мемлекеттік тілге де үнемі қамқорлық танытып жүреді. Бірде ол Нидерланд корольдігінің Қазақстандағы, Тәжікстандағы, Қырғызстандағы Төтенше және өкілетті елшісі Дирк Ян Коппен кездескенде орыс

ТОҒЫЗ ЖАСАР БҮЛДІРШІНГЕ ӨМІР СЫЙЛАДЫ

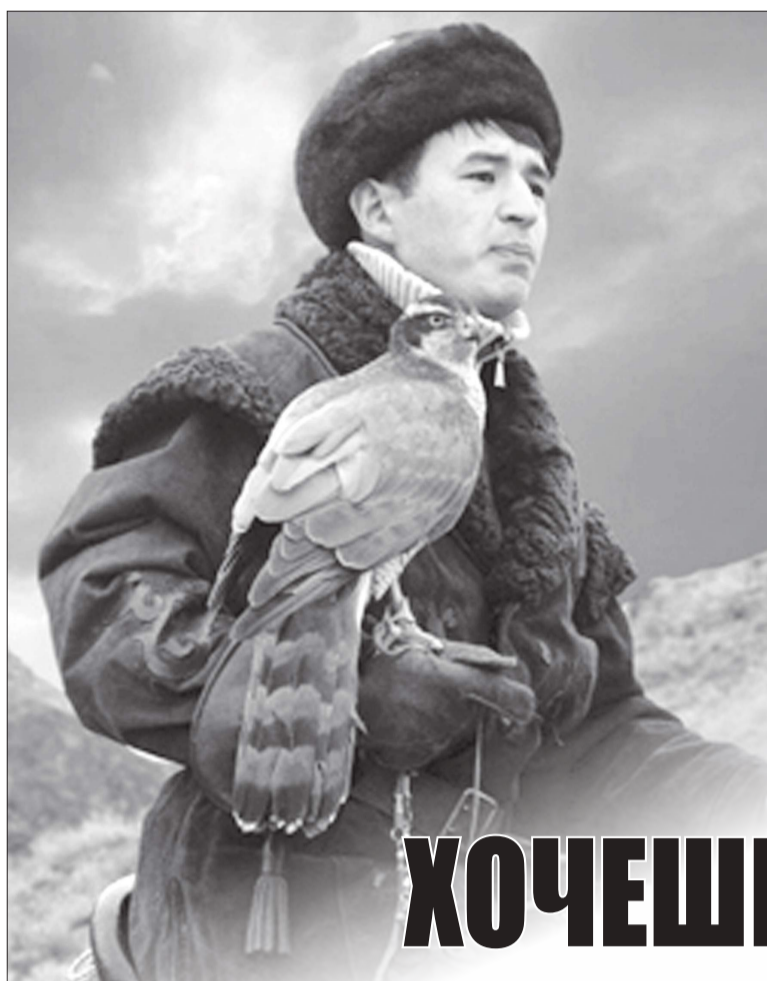
Нұрлан Асқарұлының тағы бір ерекшелігі, ол қайда жүрсе де ел-жұртқа, әсіресе, мұқтаж жандарға қолынан келгенше көмек беріп жүреді. Оның жергілікті таланттарға, ақын-жазушыларға көп қамқорлық жасағанын талай естіп жүрміз. Біз оның бәрін қайталамай-ақ, тек өзіміз куә болған бір оқиғаны жеткізгіміз келеді. Осыдан біраз бұрын ДЦП диагнозымен ауырып, қосымша эпилепсияға шалдыққан бүлдіршіннің анасы бізге шығып, баласын емдетуге қаражат таппай, қатты киналған болатын. Бүлдіршінге шұғыл көмек қажет. Әр сәт қымбат. Осындай қысылтанып кезде 9 жасар бүлдіршінге өмір сыйлағысы келетін мейірімді жандар іздей бастадық. Бір көмектесе, Нұрлан Асқарұлы жәрдем етер

P.S.

Жоғарыда айтқанымыздай, Атырау облысын басқару екінің бірінің қолынан келе бермейтін өте күрделі шаруа. Егер Нұрлан Асқарұлы осы сынақтан жақсы өтетін болса, онда оның болашағы бекем, келешегі кемел болмақ. Өйткені, көп саясаткерлердің айтуынша, Атырау облысы әкімі лауазымы қызметтік баспалдақта өсуге зор мүмкіндік беретін табысты орын саналады екен. Кезінде бұл лауазымды қазаққа жақын тұлға Иманғали Тасмағамбетов абыроймен атқарып, мәртебесі биіктеді. Ел арасында саяси салмағы мен танымалдығы артты. Аслан Мусин де осы орыннан жоғарылап, Президент Әкімшілігінің басшысы қызметіне дейін өсті. Бақтықожа Ізмұхамбетов те Мәжіліс спикеріне дейін көтерілді.

Қандай лауазым болсын біз Нұрлан Асқарұлының қыран құстай самғап, биіктерден көріне беруіне тілектеспіз. Өйткені, оның елге бергенінен әлі берері көп. Атқаратын игі істері әлі алда деп санаймыз. Еңбегіңіз жанып, абырой биігіне көтеріле беріңіз, жақсы аға!

Серік ЖҰМАБАЕВ

для возрождения языка и традиций. В какой-то мере это хорошо и необходимо, но потащило за собой и другие вещи. Тут параллели с Украиной вполне уместны» (Проект «Казахстан» близок к завершению. news.gambler.ru, 23.01.2019). Видимо, бывшему казахстанцу трудно было найти эти самые «другие вещи», чтобы провести параллели с Украиной, — он не привел примеры.

НАЗВАНИЯ СТРАНЫ В КОНТЕКСТЕ КОНСТИТУЦИИ

В начале февраля 2014 года одной из горячо обсуждаемых тем было предложение президента Нурсултана Назарбаева рассмотреть вопрос о переименовании страны в «Қазақ елі». В этом предложении была своя логика: у нас есть Елбасы, соответственно, нужно юридически

Виктор ШАЦКИХ:

такая же тавтология, как и в наименовании «Республика Казахстан».

В случае ребрендинга название «Қазақ Республикасы» не противоречит Конституции страны в плане формы государственного управления. Так мы подчеркнем конституционный статус и восстановим грамотное название страны, которое соответствует международной терминологии и национальной истории.

ства — «Государство казахов». Суффикс -стан восходит к индоевропейскому корню «*stā-» («стоять») и на персидском языке означает «место стоянки, стойбище» (современное значение — «станция» и «страна»). Смысловое содержание наименования «Республика Казахстан» — «Республика Государства казахов». Республика и есть государство (с выбранными на определенный срок органами власти).

Да, обозначение «Казахстан» использовалось и в советское время, но как географическое. С обретением независимости из юридического названия республики «Казахская ССР» убрали бы политическую составляющую, определения уходящего союзного государства — «Советская Социалистическая» и оставили бы определение республики — «Казахская Республика» (ср. Казахстанская Республика). Из географического обозначения вывели бы «казахстанцы», а из юридического —

ХОЧЕШЬ ЖИТЬ В КАЗАХСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ — БУДЬ КАЗАХОМ

Одной из обсуждаемых тем в последнее время стало предложение сменить название страны на Казахскую Республику. Что тут началось — все всполошились! Даже в России! Это притом, что о переименовании названия республики говорили не раз, особенно в последние годы. В частности, после появления идеи «казахстанская нация», Доктрины АНК, а также было предложение президента Нурсултана Назарбаева о переименовании страны в «Қазақ елі» и т.д. Вполне ожидаемо, что и эта идея вызовет долгие и острые дискуссии в обществе.

В НОВОВВЕДЕНИЯХ В РК МЕРЕЩИТСЯ УКРАИНСКИЙ МАЙДАН?!

Оказалось, к этой теме не равнодушны и в России. Хотя это внутреннее дело Казахстана, в соседней стране таким экспертом в беседе со «Свободной прессой» выступил журналист, публицист Виктор Шацких, который много лет прожил в Казахстане, а сейчас живет в Москве. В частности он отметил: «Нюанс в том, что сейчас есть казахи, как этнос, а есть казахстанцы — все граждане этого государства. Но если будет просто Казахская республика, все жители станут казахами. Получается, хочешь жить в Казахской республике, значит, будь казахом».

И это говорит человек, который жил в Казахской ССР! Если это было бы так, то почему в советское время всех жителей не называли казахами?! Ведь в Казахской ССР все жители не стали казахами, а назывались казахстанцами. Оказалось, можно на равном месте, не замечая явного противоречия, раздувать огонь против казахов и Казахстана. Ведь в нынешнем предложении прозвучало: «Наряду с использованием названия «Казахстан» предлагаем рассмотреть вопрос о возвращении нашей стране официального наименования «Казахская Республика».

Возвращение названия

(правда, без «Советская Социалистическая»), бытовавшего в советское время, а не новое название «только для казахов».

Кстати, не только Виктор Шацких пугает, что из-за изменения названия страны все жители Казахстана станут казахами, но и наши отдельные комментаторы. Надо же, из-за названия «Қазақ Республикасы» все заговорят на казахском языке и станут казахами! Это ведь сенсационное открытие в лингвистике: как в мгновение ока можно выучить язык!

«Свободная пресса» подлила огонь, предложив сравнивать Казахстан с Украиной. Под раздачу попали и переход на латиницу, и программа по переходу на трехязычное обучение и др.: «Происходящее в Казахстане невольно вызывает ассоциации с событиями на Украине, пусть пока и не такие драматичные. Достаточно вспомнить инициативу перевода казахского языка с кириллицы на латиницу к 2025 году».

Попалось и за русский язык: «Русский язык, по некоторым данным, остается самым распространенным в стране. Но с каждым годом ситуация меняется. К чему в итоге может привести такая политика в будущем, что она значит для русскоязычных граждан Казахстана и не рискует ли эта страна — наш ближайший союзник — пойти по пути Украины?»

Виктор Шацких поддержал сравнение с Украиной: «Сложно сказать, можно ли в этом проводить параллели с Казахстаном. Хотя недавно там происходили драматические события. В новогоднюю ночь в Караганде во время драки в армянском ресторане погиб местный житель, и начались едва ли не кавказские погромы».

Далее Виктор Шацких добавил: «Независимость, которая буквально свалилась на казахов, открыла им новые возможности

оформленное понятие «ел», так как оно и так используется в обиходе, в том числе в сочетании «Қазақ елі».

«В названии нашей страны есть окончание «стан», как и у других государств Центральной Азии. В то же время иностранцы проявляют интерес к Монголии, население которой составляет всего два миллиона человек, при этом в ее названии отсутствует окончание «стан». Возможно, надо рассмотреть со временем вопрос перехода на название нашей страны «Қазақ елі», но прежде следует обязательно обсудить это с народом», — сказал тогда Назарбаев.

Некоторые авторы предлагали, по их мнению, адекватный ряд терминов на трех языках: «Қазақ Елі» — «Qazaq Eli» — «Qazaq Republic» — «Казахская республика». Однако «ел» не равнозначно слову «республика» по очень простой причине: в Степи до советского времени не было республиканской формы правления. В то же время всякое нововведение необходимо рассматривать на соответствие национальному законодательству, в данном случае Конституции РК и другим законам страны.

Иными словами, историческое значение понятия «ел» противоречит Конституции РК, где зафиксирован республиканский характер нашей государственности. Ведь переименование страны предполагает изменение ее Конституции. Естественно, встанет вопрос, поменяется ли Конституция лишь в части названия страны или же будут изменены и другие пункты, в частности форма государственного управления.

Конечно, чтобы не было каких-либо спекуляций, что это будет монархия, ханство, каганат или что-то иное, можно было бы написать «Қазақ елі Республикасы», как предлагали некоторые авторы по примеру «Республика Марий Эл». Однако это будет

КАК «КАЗАХСТАН» СТАЛО НАЗВАНИЕМ ГОСУДАРСТВА

Наша страна образована первоначально как Автономная Киргизская ССР в составе РСФСР 26 августа 1920 года со столицей в Оренбурге. Когда «возвращали» настоящее имя степнякам — вместо названия «киргиз» стали говорить «казак» — с 19 апреля 1925 года Степной край стал называться Казахская Автономная Советская Социалистическая Республика. С 1936 года — Казахская Советская Социалистическая Республика. А географическое название Казахстан появилось намного позже. При этом наименование Казахская ССР и Казахстан не были равнозначны — последнее не упоминалось в Конституции Казахской ССР 1978 года.

Есть в мировой практике соотношение термина «нация» с понятием «государство» (ср. Организация Объединенных Наций). В этом контексте необходимо учитывать одно важное обстоятельство: насколько грамотно и исторически верно нынешнее название страны. Лингвистический анализ обнаруживает в нем повторение терминов, т.е. тавтологию. Тавтология (греч. tauto — то же самое и logos — слово) — сочетание или повторение одних и тех же слов или близких по смыслу слов.

В географическом обозначении «Казахстан» уже присутствует политическая организация обще-

«казахская нация». Кстати, так было в советское время.

В Конституции РК 1995 года указано, что наименование Республики Казахстан и Казахстан равнозначны. Так географическое обозначение обрело юридический статус, и страна вошла в международное сообщество «станов».

Изменение названия страны должно вызвать позитивные изменения внутри республики. С другой стороны, политические и экономические реформы necessarily ведут к смене имени государства.

Грамотно подошли к этому вопросу наши соседи, которые давно изменили официальное название своей страны на Кыргызскую Республику, в то же время используют и второе название — Кыргызстан. По этой причине необходимо всестороннее обсуждение возможности ребрендинга нашей страны.

Обсуждение ребрендинга страны, как лакмусовая бумажка, может вывить общее мнение, консенсус и поиск путей дальнейшего развития республики и общества. Даже если название страны останется прежним. Мы и в советское время жили, и сейчас живем в Казахстане. Это название есть и в гимне страны: «Туған жерім менің — Қазақстаным!».

РЕЗУЛЬТАТЫ РАБОТЫ ПРАВИТЕЛЬСТВА ВПЕЧАТЛЯЮТ

Отчет правительства РК об итогах за 2018 г. по социально-экономическому развитию и по исполнению поручений главы государства.

1. РЕАЛИЗАЦИЯ ПРОГРАММЫ ИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ

Несмотря на снижение мировых цен на базовые металлы, санкции в отношении основных торговых партнеров (Иран, Россия) и другие внешние факторы, по итогам 2018 г. промышленность выросла на 4,1%. Это стало возможным за счет опережающего роста горнорудного сектора на 4,6% и обрабатывающей промышленности на 4%. Основными драйверами стали машиностроение (рост на 14,1%), химическая промышленность (8,1%), нефтепереработка (8,1%), легкая промышленность (4,4%) и добыча нефти и газа (4,8%).

Справочно: ИФО в черной металлургии сократился на 1,7% (98,3%) из-за аварии на АО «АМТ» (доля компании в секторе – 35%). Не достижение составило порядка 5 п.п. (103,3%).

В разрезе регионов лидерами по промышленности являются: Атырауская (110,6%), Восточно-Казахстанская (109,3%), Костанайская (108,3%), Акмолинская (106,9%) и г. Астана (106,7%). При этом, в некоторых регионах наблюдается снижение показателя: в Кызылординской (93,1%), Западно-Казахстанской (95,7%) и Туркестанской областях (97,3%).

По итогам 2018 г. количество действующих предприятий в обрабатывающей промышленности достигло 14,7 тыс. (рост на 30% с 2010 г. – +3,7 тыс., с 2018 г. – +182 ед.).

Производительность труда в целом по промышленности выросла на 3,5% (9 мес. 2018 г. – 10,9 млн. тенге/чел.), инвестиции в основной капитал – на 27% (12 мес. 2018 г. – 6,6 трлн. тенге).

За период реализации Программы индустриализации (с 2010 г.) введено более 1250 проектов на сумму 7,9 трлн. тенге, создано 120 тыс. постоянных рабочих мест. В 2018 г. введено более 100 проектов на сумму 1,3 трлн. тенге с созданием более 13 тыс. постоянных рабочих мест.

В 2019 г. планируется ввести около 120 проектов на сумму 1,1 трлн. тенге с созданием 20 тыс. постоянных рабочих мест.

2. ПРОДВИЖЕНИЕ НЕСЫРЬЕВОГО ЭКСПОРТА

По итогам 11 месяцев 2018 г. объем экспорта увеличился на 26% и составил 54,7 млрд. долларов США, в т.ч. экспорт обработанной продукции составил 14,3 млрд. долларов США.

В 2018 г. казахстанская продукция экспортировалась в 119 стран (в 2017 г. и 2016 г. – 123 страны).

Справочно: подшипники +\$23 млн., аккумуляторы +\$6 млн., трансформаторы +\$5 млн., вагоны +\$6 млн.; оксиды и гидроксиды хрома +\$8 млн., удобрения +\$6 млн., средства дезинфекции растений +\$11 млн., фосфинаты +\$10 млн.; цемент +\$41 млн., металлоконструкции +\$9 млн.; пряжа хлопчатобумажная +\$13 млн.; масло подсолнечное +\$12 млн., масло рапсовое +\$11 млн.; трубы +\$38 млн., рельсы +\$9 млн.

Ваше решение о выделении дополнительных 500 млрд. тенге на предстоящие три года (2019–2021 гг.) придаст новый импульс

развитию несырьевого экспорта.

Это позволит к 2021 г. увеличить экспорт продукции обрабатывающей промышленности до 720 млрд. тенге (прирост 13%), количество экспортеров с 411 до 600 субъектов (по итогам паспортизации, проведенной НПП).

Справочно: в частности, планируются поставки железнодорожной продукции (вагоны, локомотивы, колесные пары, рельсы) в Египет, Азербайджан и Узбекистан, продукции автопрома – в Грузию, Белоруссию, Монголию и Азербайджан, текстильные материалы – в Южную Корею, кондитерские изделия – Германия и др. Новыми компаниями-экспортерами станут, ТОО «КазХимСинтез», ТОО «Терра», ТОО «ГРК МЛД», ТОО «Спецэлектра».

3. РАЗВИТИЕ «ЭКОНОМИКИ ПРОСТЫХ ВЕЩЕЙ»

Из 600 млрд. тенге, 400 млрд. тенге будут направлены на обрабатывающую промышленность. Это позволит запустить производство порядка 250 промышленных товаров, которые ежедневно используются казахстанцами и импорт которых составляет 82%.

Новое финансирование позволит снизить долю импорта по данным товарам до 50% в ближайшие годы.

4. ГЕОЛОГИЯ И НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЕ

С июля 2018 г. вступил в силу Новый кодекс о недрах, который упростил административные процедуры в сфере недропользования и позволит привлечь инвестиции в геологоразведку. В результате, Казахстан в рейтинге Института Фрейзера по инвестиционной привлекательности недропользования улучшил свою позицию на 49 пунктов и занял 24 место.

Это позволит ежегодно привлекать до 100 млрд. тенге инвестиций в геологоразведку Казахстана по твердым полезным иско-

паемым. На сегодня в Казахстан уже зашли такие крупные зарубежные компании как РиоТинто, Илука (Илюка), Йылдызлар (Турция), Freeport McMoran.

5. ПОДГОТОВКА ПРЕДПРИЯТИЙ К «ЦИФРОВОЙ ЭПОХЕ»

В рамках госпрограммы «Цифровой Казахстан» к 2022 г. планируется внедрить инновационные и цифровые технологии на более, чем 100 предприятиях горно-металлургического комплекса и обрабатывающей промышленности.

В текущем году на 32 предприятиях ГМК, химической, строительной и пищевой отраслей будут реализованы 38 проектов, связанных с внедрением инновационных и цифровых технологий.

Справочно: ТОО «Казцинк» (новый ме-

таллургический баланс; внедрение ERP), «Жайремский ГОК» (полный цикл модернизации завершится в 2020 г.), АО «Евразиян Фудс» (внедрение промышленного интернета), ТОО «АВЗ» (ИТ-инфраструктура и

оцифровка данных), ТОО «Карлскрона» (внедрение ERP, 3D-моделирования), АО «АК Алтыналмас» (автоматизация процессов и внедрение MES).

6. РЕАЛИЗАЦИЯ НУРЛЫ ЖОЛ

По итогам 2018 г. объем транспортных услуг увеличился на 4,6% в сравнении с 2017 г.

Общий объем транзита грузов всеми видами транспорта через территорию страны вырос на 6% и составил 19,2 млн. тонн, в том числе в направлении Китай-Европа рост на 40% (171,2 тыс. конт.) и Европа-Китай на 80% (139,6 тыс. конт.).

Таким образом, можно констатировать формирование транзитно-логистического хаба в центре Евразии.

В рамках государственной программы Нурлы жол продолжается масштабная реализация автодорожных проектов. Всего за годы Независимости построено и реконструировано порядка 12 тыс. км дорог. В 2018 г. отремонтировано 1,5 тыс. км и реконструировано 528 км автодорог республиканского значения. В текущем году реконструкцией охвачено 4,4 тыс. км автодорог республиканского значения. На проектах задействовано более 100 тыс. дорожных строителей. До конца года будет открыто движение на участках протяженностью 654 км.

В целях исполнения поручения по системному развитию межрегиональной инфраструктуры, начиная с прошлого года, финансирование ремонта дорог местной сети увеличено в 2 раза на паритетной основе и доведено до 150 млрд. тенге. Отремонтировано более 4 тыс. км автодорог.

Ожидается, что к 2025 г. 85% местных дорог будут в хорошем и удовлетворительном состоянии.

В настоящее время начат сбор платы на участках дорог: Алматы-Хоргос, Алматы-Капшагай и Астана-Темиртау общей протяженностью 471 км.

В течении двух лет планируется запустить систему взимания платы еще на 5,5 тыс. км. За счет этого расходы на содержание автомобильных дорог будут значительно сокращены.

В гражданской авиации наблюдается стабильный рост показателей. Так, количество транзитных пассажиров выросло с 20 тыс. в 2010 г. до 900 тыс. в 2018 г. (2017 г. – 620 тыс. чел.). В 2020 г. количество транзитных авиапассажиров составит 1,6 млн. человек.

В первом полугодии текущего года планируется запуск первой национальной авиакомпании Fly Arystan. В первый год эксплуатации планируется перевезти до 1 млн. пассажиров по ценам в 2 раза ниже, чем у «Эйр Астаны».

Дальнейшая реализация поставленных задач по развитию транспортной отрасли будет отражена в Госпрограмме «Нурлы Жол» до 2025 г.

7. РЕАЛИЗАЦИЯ НУРЛЫ ЖЕР

В 2018 г. строительная отрасль показала устойчивые темпы роста, и составила 4,1%

к уровню 2017 г., рост производительности труда 9%. В жилищном строительстве инвестиции увеличились на 8,1% (1,2 трлн. тенге).

Показательным является то, что на 1 тенге государственных средств по госпрограмме «Нұрлы жер» было привлечено 6 тенге частных инвестиций.

Сданы в эксплуатацию рекордные 12,5 млн. кв. метров нового жилья. Это выше уровня 2017 г. на 12,1%.

Ввод жилья на одного жителя за 2018 г. составил 0,68 кв. м. Это самый высокий показатель среди стран СНГ (Россия – 0,54 кв. м., Белоруссия – 0,40 кв. м., Узбекистан – 0,36 кв. м.).

Жилищные условия улучшили печено арендным и кредитным жильем свыше 14 тыс. семей (арендного – 3,7 тыс., более 113 тыс. семей, в том числе за счет государственных средств обескредитного – 11 тыс. квартир).

По вводу жилья во всех регионах наблюдается положительная динамика. При этом, наибольший рост показали Мангистауская (141%), Атырауская (127%), Туркестанская (122%) и Жамбылская (121%) области.

Для успешной реализации программы «7-20-25», увеличено финансирование на строительство инженерных коммуникаций до 100 млрд. тенге.

Для исполнения поручения по строительству ежегодно не менее 1 тыс. арендных квартир для работающей молодежи в городах Астана, Алматы и Шымкенте определены механизм и источники финансирования.

В целом в 2019 г. планируется построить 13 млн. кв. метров нового жилья. Благодаря этому порядка 118 тыс. семей будут обеспечены жильем.

Все принимаемые меры направлены на выполнение целевого индикатора – до 30 кв. м на человека до 2030 г.

Взят на особый контроль вопрос применения отечественных стройматериалов при проектировании и на стадии строительства. По итогам прошлого года доля казсодействия в строительстве составила 77%, тем самым превысив уровень 2017 года на 5%, в том числе по жилищному строительству 86%.

С прошлого года на сельское водоснабжение ежегодно выделяется 100 млрд. тенге из всех источников финансирования. Благодаря этому 84,4% сельского населения обеспечено центральным водоснабжением (6,5 млн. человек). В течение 3-х лет обеспеченность питьевой водой городского населения составит 98% (10,9 млн. человек) и сельского – 88,5% (6,9 млн. человек).

Справочно: В рамках цифровизации строительной отрасли и ЖКХ реализуются 2 проекта: цифровой портал E-QURYLYS, связанный с контролем качества строительства и приемки объектов в эксплуатацию. И информ.система E-SHANYRAQ, обеспечивающая прозрачность потребления коммунальных услуг и работы КСК.

ЗА ЧТО УБИЛИ ЕРЛАНА НУРГАЛИЕВА: КРИМИНАЛЬНЫЙ МИР ТОРГОВЛИ С ПОДНЕБЕСНОЙ

Нападение на инспекторов «Охотзоопрома» в Карагандинской области Ерлана Нурғалиева и Петра Ницька, повлекшее трагические последствия – гибель первого, к сожалению, является еще одним доказательством процветающего криминального бизнеса – незаконной «теневой» торговли рогами исчезающего животного сайги.

КРИМИНАЛЬНАЯ ПИРАМИДА

В Казахстане уже более 10 лет действует мораторий на отстрел сайгаков, занесенных в Красную книгу, но стремительно вымирающих от всевозможных инфекций, например пастереллеза, а также от действий браконьеров, уничтожающих сайгаков за их бесценные рога.

Мораторий продлится вплоть до 2021 г., а затем, скорее всего, будет пролонгирован, иначе планета попросту окончательно лишится одного из немногих видов животных, оставшихся на земле с эпохи плейстоцена.

Более 11 тысяч лет назад

Ерлан Нурғалиев.
Фото © Ospan Ali

предки современных сайгаков прыгали на широком сухопутном плато – от Западной Европы до Китая. А сейчас практически единственный уцелевший вид сайги «Saiga tatarica» обитает на территории современного Казахстана – не более 260 тысяч особей. И это фактически одна уцелевшая популяция, ведь за пределами нашей республики сайгаков не осталось вовсе. Потому что другой вид «Saiga mongolica», обитающий в Монголии, подошел к грани исчезновения – всего 750 особей. Плюс небольшое стадо в 600 голов обитает в украинском национальном заповеднике «Аскания-Нова».

Но вышло так, что рога сайги в перемолотом виде стали излюбленным и самым востребованным средством в китайской медицине при лечении ряда специфических недугов: это профилактика и восстановление после инсультов, лечение болезней печени и желудка, помощь при выведении из комы и т.д. Причем раньше рога сайгаков в китайской медицине полностью заменялись рогами носорогов, которые в порошкообразном или растворенном состоянии имели практически идентичные целебные свойства. Но импортировать рога истребленных носорогов в Китай приходилось издалека, из Африки. А неограниченный рынок сайги – вот он, под рукой, в Казахстане.

Это сделало возможным существование в Казахстане пре-

ступных группировок, промышленно-законным в обход моратория истреблением поголовья сайгаков с целью «теневых» экспорта их рогов в Китай. Ведь средняя цена только одного килограмма рогов сайгака может достигать нескольких тысяч долларов на китайском рынке, а местами доходить до 6-8 тысяч долларов.

А потому приходится констатировать неприглядную истину – самоотверженного инспектора «Охотзоопрома» Ерлана Нурғалиева убили из-за наживы, но не местечковой или бытовой, а вполне четко выстроенной криминальной наживы, под которой находится целая сеть и инфраструктура преступного мира, занимающегося постоянной теневой торговлей с китайскими покупателями на той стороне границы.

И убили его рядовые «солдаты», находящиеся внизу этой криминальной пирамиды, которых задержали и даже осудят.

Но в этой пирамиде есть еще и свои «капитаны», и «генералы» с конечными «бенефициарами». Будут ли обнаружены они и призваны к ответу. Вот в чем вопрос.

ИНСПЕКТОРАМ ЗАПРЕЩЕНО ПРИМЕНЯТЬ ОРУЖИЕ

Трагическая гибель природоохранного инспектора подведомственной организации МСХ Казахстана должна быть тщательно расследована. А сам подход к наложению и премированию людей, охраняющих редкие, находящиеся под угрозой исчезновения виды животных, кардинально изменен. Престиж этой профессии должен быть повышен и возведен до ранга «рейнджеров» по аналогии с США. Кроме того, необходимо провести ревизию уголовных дел по тем фактам, когда объектами нападений преступных группировок браконьеров становились инспектора, пытавшиеся им помешать.

Итак, на сегодняшний день по всему Казахстану насчитывается 220 природоохранных инспекторов, которые вынуждены покрывать огромную территорию в 123 млн. гектаров. Однако работают они поспешно, выезжая вдаль от цивилизации на 15 суток: вначале первая очередь инспекторов в 110 человек, затем вторая. То есть, по сути, на одного инспектора в реальности приходится до 2,5 млн. гектар земли.

Сегодня Казахстанские стражи дикой фауны обеспечены материально-техническими ресурсами: автомобилями внедо-

рожниками марки «Тойота Ланд Крузер», позволяющими догонять браконьеров, использующих подобные же автотранспортные средства, GPS-навигаторами и спутниковыми телефонами, пистолетами и карабинами.

Стандартная заработная плата «охотников на браконьеров» составляет до 80 тыс. тенге. В случае поимки и задержания группы правонарушителей, за каждую такую группу инспектор получает премию в 150 % оклада. Каждые 15 суток инспектора получают «командировочные» в размере оклада. А также 10-процентную надбавку за вождение автомобиля и 20-процентную премию за осуществление командования оперативной группой.

В среднем, ежемесячная зарплата природоохранного инспектора составляет 150 тыс. тенге, а в случае участия в рейдах на браконьеров может доходить до 350 тыс. тенге в месяц. Для сельских жителей, коими в своем большинстве и являются современные природоохранные инспектора, эти деньги могут служить неплохим подспорьем. Тем не менее, анализ ситуации показал, что этих мер недостаточно, и необходимо целиком менять парадигму работы казахстанских «рейнджеров».

В настоящее время инспекторам запрещено применять оружие против нарушителей, тогда как допускается это делать лишь в том случае, если по ним первыми открыли огонь. Собственно, это отчасти и послужило причиной гибели Ерлана Нурғалиева, у которого могли просто отобрать карабин и нанести удары прикладом по голове. В то же время, травматического оружия и электрошокеров, способных выводить браконьеров из состояния боеготовности, на вооружении «Охотзоопрома» не имеется. Как и нет кевларовых рубашек, которые могут защищать инспекторов от выстрелов из дробовика, чем часто против них пользуются преступные группировки браконьеров.

Немаловажно и то, что отечественные защитники редких видов животных переживают определенную деморализацию

от прецедентов в нашей судебной практике. Например, в 2016 г. на инспектора в Нуринском районе Карагандинской области было совершено нападение браконьеров, которых он преследовал. Ему был нанесен удар ножом в шею, однако нападавшего не судили за причинение тяжкого вреда здоровью или покушение на убийство, он просто отделался условным сроком за «браконьерство».

На этом фоне прошлогодний случай в Южно-Казахстанской области, на реке Сырдарья еще сильнее обескураживает все природоохранное сообщество Казахстана. Тогда группа браконьеров занималась незаконным выловом рыбы. Инспектор преследовал их на частной лодке местного рыбака. Не в силах уйти от погони злоумышленники принялись таранить лодку, в которой находился представитель государства. Помогавший инспектору сельский житель от удара о борт, выпал из лодки в реку и начал тонуть. Между тем, браконьеры продолжали таранить преследующую их лодку, поэтому представитель рыбоохраны сделал предупредительный выстрел из винтовки по воде. Однако пуля срикошетила от водной поверхности и угодила в одного из нарушителей, ранив его.

В итоге, условный срок в три года без права занятия прежней должности получил преследовавший их инспектор, что взбудоражило защитников природы, которые после этого прецедента были напуганы и решили вообще лишиться раз не применять оружие против атакующих их правонарушителей.

НЕРАВНАЯ БОРЬБА

Более того, не добавляет оптимизма казахстанским защитникам редких и исчезающих видов животных то обстоятельство, что браконьеры зачастую отделяются символическими условными сроками лишения свободы. Между тем как статья 337 Уголовного кодекса РК «Незаконная охота» предполагает максимальную санкцию за истребление животного мира в составе

преступной группы до семи лет лишения свободы.

Сегодня представители «Охотзоопрома» ведут неравную борьбу с превосходящими силами противника и нуждаются в помощи со стороны государства. Ведь они охраняют уникальное наследие: древних диких животных, некоторые из них водятся преимущественно в Казахстане. От рук и пуль браконьеров они оберегают архаров (горных баранов) и джейранов, устюртских муфлон (степных диких баранов) и куланов (азиатских диких ослов), ну и, конечно же, главную вожаемую мишень нелегальных охотников – сайгаков с их бесценными рогами.

Впрочем, и все другие виды, кроме сайги, также являются излюбленными объектами для охоты ради промышленной добычи их рогов. Но как отмечают в том же «Охотзоопроме», иногда на архаров, джейранов и муфлон могут охотиться просто забавы ради, чтобы удовлетворить свои потребности в развлечениях выходного дня.

Поэтому со своей стороны Минсельхоз готов выйти с законодательным предложением, принятие которого резко повысит статус природоохранного инспектора по всей стране и сделало бы невозможным любые попытки подкупа и давления на них со стороны криминальных элементов.

Параллельно с этим Минсельхоз намерен обратиться в Генпрокуратуру с ходатайством о пересмотре наиболее очевидных ошибочно или неправильно расследованных уголовных дел, где браконьеры несправедливо уходили от наказания.

Наконец, МСХ РК будет ставить вопрос перед Комитетом национальной безопасности и Советом безопасности при Президенте о максимально объективном расследовании возможной причастности браконьерских группировок к более широкой криминальной сети по незаконному вывозу рогов, истребленных редких и исчезающих видов животных за пределы нашей республики.

... есе	Түнгі ...	Ауру жұқтырушы	Озбек ағасы	... Ван Бастен (трениер)	Иманғалидың анасы	Марапаттау (син)	Латвия
Оғыз	Ғарышкер ит	Науқаспанба	Козы-баев (ғалым)	Қымта (син)	Еріп жүру (син)	ДСП емес	Тік ушақ маркасы
... ете қалу	Алақай	Армян қаласы	...-жыл	1+1	Теларна	Килігу	Чех астанасы
Кітапхана термині	Біза (син)	Теларна	Өлі емес	Жөніне келу (син.)	Тілек	Соңғы нота	Уй ақтаса (син.)
Қарасқыр	Вальс	...-ауыр	Ваза өшекейі	Күш (син)	Мезет	Көлік түрі	Майда шөп
Селин ... (әніші)	Туыс қыз	Телефон жүйесі	... наурыз мейрамы	...-желі	Араб әрпі	2-ші нота	Бейім (син)
Бүкіл халық	Мұхтар ... жазушы	Бал жөндігі	Му... (компит)	Иық	...-саяқ	Саты	Шай маркасы
Илану (син)	Тозу (син)	Кырағы	Васко да ...	Сөйлеу мүшесі	Тонау (син.)	Ресей әншісі	Шетелге шығу құжаты
Көне қару	Патрон (син)	Қырғыз ауылы	"...-на"	Шошқа майы	Ұлттық тағам	Зита	Алматы обл. ауданы
Теңіз	Таңба (син)	Қарыс (син)	Дини басшы	...-Вегас	Парсылі	Үлкен темекі	Қас бояуы
Тал	Елейтін ыдыс құрал	Сканворд газеті	Түссіз газ	Шекспир король	Қең емес	Нота	
Жол таппау	Ең ұзын өзен	Пьеха-жалаңаш	Шығу тегі	Кетпе (ант)	ҚР "штаты"	Шырамытпас (син.)
Жұрнақ	Н	Азу	Әйел орамы	Ресми құжат	Айбат (син)	...-лоқы	Қысқы жауын
Жиналал	Радиона	Айыр ағаш	Тарту (син.)	Лауазым	Сырт (син)	Сарай	Дөң бөлігі
Шығыс шайыры	Орыс жүлдесі	Құрылыс материалы	АВИА компания	Мылжық	Қаратпа сөз	Юпитер серігі	Неміс физигі
Утас (син)	Сұрақ	Ожеттік (син.)	Ауқат	Өсімдік түрі	Түспал	Идет	Селеметсіз ...? Ба...
Дінсіз	Бінғай (син)	Ұсақ (син)	Сицилия жанартауы	Азия өзені	Өсір (син)		

ӘЗІЛ-ШЫНЫ АРАЛАС

Еврейді, орысты, қазақты өлім жазасына кесіпті. Бір жағында асып өлтіретін дар ағашы, екінші жағында басты шабатын айбалта тұр екен.

Содан жазалаушылар: – Сендердің ең соңғы бір тілқандерді орындаймыз. Кім қандай өлімді қалайды? – депті.

Бірінші болып еврей тұрыпты да: – Мен айбалтаны таңдаймын! – депті.

Содан айбалтаға басын салып тұрса, айбалта жұмыс істемей қалыпты. Содан жазалаушылар:

– Сенің көз жасыңды Құдай көрді, сен өлімнен құтылды, – деп бостандыққа жіберіпті.

Еврей ағыл-тегіл жылап қуанып жатыр дейді. Екінші кезек орысқа келіпті. Орыс:

– Еврей ақылды ғой, ол бірдеңені білетін шығар, не де болса айбалтаны таңдайың, – депті. Оған келгенде де айбалта шаппай қалыпты. Оны да бостандыққа жіберіпті.

Ендігі кезек қазаққа келіпті. Жазалаушылар: – Сен қайсысын таңдайсың, қазақ? – десе,

– Дар ағашын, – депті қазақ. Жазалаушылар: – Неге айбалтаны таңдамайсың?! – десе,

– Оларың істемейді ғой, – деген екен. ***

Ауылдан шыққанына ұялатындар бар екен. Негізі, керісінше, сондай шіріктердің шыққанына ауыл ұялуы керек-ау...

*** Мектепте. Мұғалім: – Балалар, концертке 500 теңгеден жинаймыз.

Үйде. Оқушы: – Апай: – 1000 теңгеден әкелсін, – деп жатыр. ***

– Мама! Бұлай жалғаса берсе, өз-өзіме қол жұмсаймын! Айтпады демеңдер! – Түш! Ақымақ! Әкең естісе, өлтіреді! Жап аузыңды!

Дайындаған: Қажымұқан ҒАБДОЛЛА

№3 санда шыққан сөзжұмбақтың жауабы

Қ	С	Б	А	М	А	К	О	Р	К
Ұ	Л	Т	И	И	У	Б	А	Р	И
Б	О	І	Л	Г	Е	Р	І	Ф	Н
Ы	Л	А	К	Р	А	Б	Р	И	К
Л	Н	Б	Е	Л	Г	І	Н	А	З
А	М	А	Т	И	Н	А	Л	Т	А
А	Р	Е	Л	Ь	С	І	Д	О	Л
Н	Е	Н	У	О	М	С	К	Л	Б
Е	С	Е	К	С	Р	Т	И	Н	А
А	О	Р	А	С	А	Н	Л	А	К
А	Р	К	Т	И	К	А	И	К	А
Д	М	А	Р	К	А	Л	А	П	А
Ж	А	З	Д	Г	Р	А	Н	А	Т
А	Р	А	Б	И	К	А	Г	Н	М
В	Е	Т	Е	Р	И	Н	А	Р	Ү
Н	А	Т	А	Ш	А	Л	И	А	Н
Н	Е	Ш	Е	Л	Е	А	С	І	
А	А	А	З	А	М	А	Т	С	А
Ш	Ы	Ғ	Ы	С	С	И	С	А	А
А	И	С	А	У	Р	А	Н	Н	И

Күннің ішінде сутегі ядроларының селбесу реакциясы жүріп, нәтижесінде гелий ядросы түзілетіні бәрімізге анық. Сонымен қатар, Жерге өмір сыйлаған электромагнитті толқындар бөлінеді. Бұл реакциялармен қатар, күннің плазмасында зарядталған протон және электрон бөліктерінің ағыны жүзеге асады. Бұны ғылымда «күн желі» деп атайды.

ПОЛЯРЛЫ ШҰҒЫЛА ҚАЛАЙ ПАЙДА БОЛАДЫ?

Сутегі ядроларының селбесуі нәтижесінде жүзеге асатын термоядролы реакция ешқашан тыныш және бірқалыпты болмайды. Күн плазмасында «ядролық» жарылыстар» жиі орын алады.

Осындай жарылыс кесірінен Күндегі зарядталған бөлшектер ағынының саны кенеттен артып кетеді. Олардың ұшу жылдамдығына байланысты араға әр түрлі уақыт салып, Жерге жетеді де, оның магнитті аймағына түседі. Жердің магнитті аймағының күштілігі сонша жылдамдығы мен қозғалысына қарамастан протон мен электрондар бірден жердің

экваторлық ендікте орналасқан тығыз атмосфералық қабатына өте алмайды. Дегенмен, полярлы аймақтарда бұл құбылысқа ешнәрсе кедергі келтірмейді. Тіпті, экватор ендігі де...

Протон мен электрондардың қуаты күшті болғандықтан, олар ионданады да атмосфера атомдары мен молекулаларын қоздырып, жарық шашады.

Атмосферадағы негізгі газдар, бәрімізге мәлім – азот пен оттегі. Оттегінің қозған атомдары жасыл және қызыл түстерді берсе, азот молекуласы инфрақызыл мен ультракүлгін толқындарды тудырады. Осылайша полярлы

ендікте шұғылалар пайда болады. Полярлы шұғыла – күндегі жалынның пайда болуымен түсіндіріледі. Зарядталған бөлшектердің қозғалысынан пайда болған күшті электр тоғы магнитті аймақта магнитті дауылдың туындауына себепші болады. Әсіресе, бұл уақытта атмосфера жоғары қабаты – ионосферада реакция күшті іске асады. Бұл жердегі өмірге қатты әсер етеді.

Ауа-райы өзгереді. Адамдар ауырады. Асмосферадағы ток радиобайланысқа әсер етеді.

